

Frank
Wedekind
Procitnutí jara
Dětská tragédie

FRANK WEDEKIND

PROCITNUTÍ JARA

DĚTSKÁ TRAGEDIE

1923

Zátiší, Knihy srdce i ducha

Psáno od podzimu 1890

do Velkonoc 1891.

Zakuklenému pánovi

spisovatel.

OSOBY

Paní Bergmannová
Vendla, její dcera
Ina Müllerová, její provdaná dcera
Pan Gabor
Paní Gaborová
Melchior, jejich syn
Soukromník Stiefel
Mořic, jeho syn
Jeník Rilow, Otto, Jiří, Robert, Arnošt,
Sup Bradatý, gymnasisté
Thea, Marta, Ilsa, Vendliny přítelkyně
Rektor Žahavec
Kostilam, Hladopás, Vrtichvost, Klátivec,
Blekota, Muchomor, profesoři
Pastor Holobřich
Pedel Pospíchal
Ziegenmelker, přítel pana Stiefela
Strýc Probst
Diethelm, Reinhold, Ruprecht, Helmuth,
Gaston, chovanci polepšovny
Dr. Prokrustos
Zámečnický mistr
Dr. von Brausepulver
Zakuklený pán

DĚJSTVÍ PRVNÍ

OBRAZ PRVNÍ

Pokoj.

Vendla: Proč jsi mi ušila ty šaty tak dlouhé, maminko?

Pani Bergmannová: Vždyť je ti dnes čtrnáct let!

Vendla: Kdybych byla věděla, že mi ušiješ šaty tak dlouhé, byla bych raději, kdyby mi nebylo čtrnáct let.

Pani Bergmannová: Ty šaty nejsou tak dlouhé, Vendlo. Co pak chceš! Mohu já za to, že je moje dítě každým jarem zase o dva couly větší. Nemůžeš přece jako dorostlé děvče chodit v princesu.

Vendla: Buď jak buď, můj prince si lépe sluší než tahle kytle. - Nech mne jej ještě nosit, maminko! Ještě přes léto. Ať už mi je čtrnáct nebo patnáct, na tohle kajicnické roucho bude vždycky ještě času dost. - Schovejme je až do mých příštích narozenin; teď bych bez toho jen na nich sešlapala lemování.

Pani Bergmannová: Nevím, co říci. Nevíš, jak ráda bych si tě, dítě, ponechala tak, jak právě jsi. Jiná děvčata v tvém věku jsou vyčouhlá a neohrabaná. Tys pravý opak. - Kdož ví, jaká budeš, až se ostatní vyvinou.

Vendla: Kdož ví - snad mne tu už nebude.
Pani Bergmannová: Dítě, dítě, jak tě může napadnout něco takového.

Vendla: Ne, milá maminko; nebuď smutná!
Pani Bergmannová (líbajíc ji): Moje srdéčko zlaté!

Vendla: Takové věci mne napadají, když nemohu večer usnout. Není mi při tom pranic smutno, a vím, že se mi pak tím lépe spí. - Je to hřích, maminko, myslit na takové věci?

Pani Bergmannová: Jdi a pověs tu kytli do skříně! A oblékni s pánem bohem zase svůj princez! Přisadím ti k němu volany na šifku dlaně.

Vendla (věšíc šaty do skříně): Ne, to bych radši, kdyby mi bylo hned plných dvacet let...!

Pani Bergmannová: Jen aby tě nestudilo. - Ty šatečky ti byly kdysi hodně dlouhé, ale...

Vendla: Teď, když přijde brzy léto? - Ó maminko, na kolenou nedostávají ani děti záškrť! Kdo pak by byl hned tak bázlivý. V mých letech se nepocifuje zima - dokonce už ne na nohou. Bylo by snad líp, maminko, kdyby mi bylo tuze horko? - Poděkuj pánu bohu, jestli si tvoje srdéčko jednoho dne neodstřihne rukávy a nepředstoupí-li před tebe večer bez střeviců a punčoch! - Až budu nosit ty tvé tresta-

necké šaty, budu se pod nimi šatit jako královna elfů... Nevadit se, maminko! Vždyť toho přece nikdo neuvidí.

OBRAZ DRUHÝ

Nedělní večer.

Melchior: To je mi tuze nudné. Už nehraju.
Otto: Pak nezbyvá, než abychom my ostatní také přestali! - Máš úkoly, - Melchiore?

Melchior: Jen hrejte dál!

Mořic: Kam pak jdeš?

Melchior: Na procházku.

Jiří: Vždyť se stmívá!

Robert: Máš už úkoly?

Melchior: Proč pak bych se nemohl za tmy procházet?

Arnošt: Střední Amerika! - Ludvík Patnáctý! Šedesát veršů Homera! Sedm rovník!

Melchior: Proklaté úkoly!

Jiří: Kdyby nebylo alespoň latinské komposice na zítřek!

Mořic: Na nic nemůže člověk myslit, aby mu do toho nepřišly úkoly!

Otto: Jdu domů.

Jiří: Já taky, dělat úkoly.

Arnošt: Já taky, já taky.

Melchior: Vyspěte se dobře!

(Všichni odejdou kromě Mořice a Melchiora.)

Melchior: Rád bych věděl, k čemu jsme vlastně na světě!

Mořic: Raději bych byl drožkářskou ko-
bylou než v té škole! - Proč vlastně cho-
díme do školy? - Chodíme do školy, aby
nás mohli zkoušet! - A proč nás zkoušejí?
Abychom propadli. - Vždyť sedm jich
musí propadnout už proto, že třída nahoře
nepojme více než šedesát žáků. - Je mi
tak podivně už od Vánoc . . . čert mně
vem, nebýt tatínka, ještě dnes bych si
svázal uzlík a šel do Altony.

Melchior: Mluvme o něčem jiném.

(Procházejí se.)

Mořic: Vidíš tam tu černou kočku, jak vy-
strkuje vzhůru ocas?

Melchior: Věříš ve znamení?

Mořic: Ani sám nevím. - - Přišla odtam-
tud. Nic to neznamená.

Melchior: Myslím, to že je Charybda, do
níž upadne každý, kdo se probojoval ze
S kylly náboženského bloudění. - - Pojdme
si sednout sem pod ten buk. Vlahý vítr
věje přes hory. Teď bych chtěl být tam
v lese mladou dryadou, jež se dává po
celou dlouhou noc kolébat a houpat v nej-
vyšších vrcholcích . . .

Mořic: Rozepni se vestu, Melchiore!

Melchior: Ach - jak se mi vzdýmají šaty!

Mořic: Na mou věru, setmělo se tak, že
člověk nevidí ruky před očima. Kde pak

jsi vlastně? - - Nemyslíš, Melchiore, že
pocit studu u člověka je pouhým výsled-
kem jeho výchovy?

Melchior: O tom jsem přemýšlel právě
ještě předevčírem. Ale zdá se mi přes
to být hluboce zakořeněn v lidské po-
vaze. Pomysli jen, že by ses měl ú-
plně vysvléknout před svým nejlepším
přítelem. Neučiníš toho, neučiní-li toho
zároveň také on. - Je to také více nebo
méně věc módy.

Mořic: Umínil jsem si už také, že budu-li
mít děti, hochy a děvčata, že je nechám
hned od počátku spát spolu v témže po-
koi a to možno-li na jedné posteli, že si
budou musit ráno i večer při oblékání
i svlékání navzájem pomáhat a v létě,
když bude horko, že chlapci i děvčata
nebudou po celý den mít nic na sobě, než
krátkou, koženým řemenem přepásanou
tuniku z bílé vlněné látky. - Vsadím se,
že až by dorostli, byli by rozhodně klid-
nější, než zpravidla jsme my.

Melchior: To si také rozhodně myslím,
Mořici! - Ale je otázka, dostanou-li holky
děti, co pak?

Mořic: Jak to: dostanou děti?

Melchior: Věřím totiž, co se toho týče, v jistý
instinkt. A myslím, že zavřeme-li ko-
coura například od samého mládí dohro-
mady s kočkou a oddálíme-li oba každého

styku se světem, totiž ponecháme-li je vlastním jejich pudům - kočka dřívě nebo později nicméně obtěžká, ačkoliv ani ona ani kocour neměly tu nikoho, jehož příklad jim mohl otevřít oči.

Mořic: Uzvířat se to konečně vyvine samo sebou.

Melchior: A u lidí, myslím, teprve! Prosím tě. Morici, až budou tvoji hoši s děvčaty spát na jedné posteli a až se jich pojednou zmocní první mužská hnutí - vsadím se, že . . .

Mořic: Máš snad pravdu. - Ale přes to . . .

Melchior: A u tvých dívek bylo by to v příslušném věku stejné! Ne že by dívka právě . . . nám ovšem není možno to tak přesně posoudit . . . to je, člověk to musí spíše předpokládat . . . a zvědavost by také neopomenula přispět svým dílem.

Mořic: Jednu otázku mimochodem -

Melchior: Nu?

Mořic: Ale zodpovíš mi ji.

Melchior: Ovšem že!

Mořic: Pravdivě!?

Melchior: Ruku na to. - - Nuže, Morici?

Mořic: Máš už úkol??

Melchior: Tak jen mluv pěkně bez obalu!

- Zde nás nikdo neslyší ani nevidí.

Mořic: Rozumí se, že by musily moje děti po celý den pracovat na dvoře a v zahradě, anebo bavit se hrami, jež jsou spojeny

s tělesnou námahou. Musily by jezdit na koni, tělocvičit, šplhat a především nesměly by v noci spát tak na měkkém jako my. My jsme strašně změkčili. - Myslím, že se člověku vůbec nic nezdá, spí-li na tvrdém.

Melchior: Já spím od nynějška až ještě po vinobraní vůbec jen ve své visuté rohožce. Postavil jsem svou postel za kamna. Dá se sklápnout. - Minulé zimy se mi jednou zdálo, že jsem našeho Lolo tak dlouho bičoval, že se vůbec nehýbal. To bylo to nejhrůznější, o čem se mi kdy zdálo. - Co na mne tak divně hledíš?

Mořic: Pocítil jsi to už?

Melchior: Co?

Mořic: Nu, jak jsi to řekl?

Melchior: Mužská hnutí?

Mořic: M - hm.

Melchior: - Nu ovšem!

Mořic: Já také. - - - - -

Melchior: Já to znám totiž už dávno! - už skoro rok.

Mořic: Bylo mi, jako by do mne hrom uhodil.

Melchior: A zdálo se ti něco?

Mořic: Ale jen docela krátce o nožkách v blankytně modrém trikotu, které stoupaly přes kathedru - abych upřímně řekl, nyslil jsem, že chtějí přes ni. - Viděl jsem je jen letmo.

Melchior: Jiříku Zirschnitzovi se zdálo
a jeho matce.

Matie: Vyprávěl ti to?

Melchior: Venku na Šibeniční stezce,

Matie: Kdybys věděl, co jsem zkusil od té
noči.

Melchior: Výčitky svědomí?

Matie: Výčitky svědomí?? - - - Smrtel-
nou úzkost!

Melchior: Pane Bože . . .

Matie: Davažoval jsem se za nevyčísitelné.
Domníval jsem se, že je to nějaký
vnitřní neduh. - Konečně jsem se poněkud
uklidnil tím, že jsem si počal psát své
životní vzpomínky. Ano, ano, milý Mel-
chiore, poslední tři týdny byly pro mne
pravou zahradou Gethsemanskou.

Melchior: Býval jsem na to již jakž takž
připraven. Trochu jsem se styděl. - Ale
to bylo všecko.

Matie: A při tom jsi ještě skoro o celého
pól roku mladší než já.

Melchior: Tím bych si, Martie, nelámal
vábec hlavu. Dle všech mých zkušeností
není pro tebe prvý příznak určitého
stupně věku. Znáš přece bradatého supa
se slaměně žlutými vlasy a orlím nosem?
O tři roky je starší než já. A jak říká Jeník
Rilowů, tomu se nezdá dodnes ještě o ni-
čem lidem nežli o dostech a merunkové
smrtelně.

Matie: Prosím tě, co pak může o tom mlu-
vit Jeník Rilowů!

Melchior: On se ho ptal.

Matie: Že se ho ptal? - To já bych si ne-
troufal, někoho se ptát.

Melchior: Tys se mě přece tak ptal.

Matie: Na mou duši! - Možná, že už Jeník
také udělal poslední vůli. - Opravdu, pra-
podivně si to s námi kdos hraje. A za to
se máme ukázat vděčnými! Nepamatuji
se, že bych byl kdy pocítoval touhu po
takovém vznícení. Proč mne nenechali
klidně spát, až by se to vše bylo zase uti-
šilo. Moji milí rodičové mohli mít na sta-
lepších děti. A tak jsem se tu ocitnul, ne-
vím jak, a mám zodpovídat za to, že jsem
nezůstal mimo. - Nepřemýšlel jsi už také
o tom, Melchiore, jakým vlastně způso-
bem jsme se do toho dostali?

Melchior: Ty to tedy ještě nevíš, Matie?

Matie: Jak bych to mohl vědět? - Vidím,
jak slepice snáší vejce, a slyším, že mne
přý maminka nosila pod srdcem. Ale stačí
to? - Vzpomínám si též, že jsem už jako
pětileté dítě byl v rozpacích, když někdo
vyhodil srdcovou dámu. Tohoto pocitu
jsem však pozbyl. Ale za to nemohu dnes
tak hned mluvit s žádným děvčetem, abych
při tom nemyslil na něco hanebného, a -
to ti přísahám, Melchiore - nevím na.

Melchior: Řeknu ti vše. - Mám to jednak

z knih, jednak z obrázků, jednak z pozorování přírody. Budeš překvapen, ale víš-li pak, že jsem od nějakého času atheistou. Řekl jsem to i Jiříkovi Zirschnitzovi! Jiřík Zirschnitzů chtěl to povědět Jeníkovi Rilowí, ale Jeník Rilowů to všechno již zvěděl jako dítě od své guvernanky.

Mořic: Probral jsem celý *Malý Mayerův slovník* od A až do Z. Slova - nic než slova a slova! Ani jediné prosté vysvětlení. To je nějaká stydlivost! - Ale k čemu mi je konverzační lexikon, když mi nezodpoví nejnaléhavější životní otázky.

Melchior: Viděls už někdy, jak dva psi běhají po ulici?

Mořic: Ne! - Raději mi dnes ještě nic neříkej, Melchiore. Mám ještě před sebou Střední Ameriku a Ludvíka Patnáctého. K tomu šedesát veršů Homera, sedm rovníc, latinskou komposicí - zase bych zítra se vším plaval. Abych to mohl nadřít s úspěchem, na to musí být člověk tupý jako vůl.

Melchior: Ale pojď ke mně do pokojíka. Za tři čtvrti hodiny jsem hofov s Homerem, s rovníci a *dvěma* komposicemi. Vpálím ti tam několik nevinných chybiček a bude to v pořádku. Maminka nám uvaří zase limonádu a my si pěkně popovídáme o plození.

Mořic: Nemohu. - Nemohu si pěkně popovídat o plození! Chceš-li mi učinit něco

k vůli, podej mi svá vysvětlení písemně. Napiš mi, co víš. Napiš to co možná stručně a jasně a zastrč mi to zítra při tělocviku do cvičebnice. Zanesu si to domů a nebudu ani vědět, že to mám. Až jednou z nenadání to opět najdu. Neodolám, abych toho neprolétl, třebaš bych měl oči sebe unavenější . . . a bude-li toho nezbytně třeba, můžeš k tomu na okraj připojit některé kresby. Bude to názornější.

Melchior: Jsi jako děvče. - Ostatně jak chceš! Bude to pro mne docela zajímavá práce. - - Jen ještě otázku, Morici

Mořic: Hm?

Melchior: - Viděl jsi už někdy děvče?

Mořic: Ano!

Melchior: Ale docela?!

Mořic: Úplně!

Melchior: Já totiž také! - Pak tedy nebudeš potřebovat ilustrací.

Mořic: Při střelecké slavnosti, v Leilichově anatomickém museu! Kdyby se to bylo prozradilo, byl bych letěl ze školy. - Krásné to bylo jako světlý den, a - ó tak věrně podle přírody!

Melchior: Já jsem byl minulého léta s maminkou ve Frankfurtě - - Ty už jdeš, Morici?

Mořic: Dělat úkoly. Nic naplat. - Dobrou noc.

Melchior: Na shledanou.

OBRAZ TŘETÍ

Thea, Vendla a Marta jdou po ulici, do sebe zavěšeny.

Marta: Jak ta voda promáčí botky!

Vendla: Jak nám vítr fučí kolem tváří!

Thea: Jak srdce buší, jako kladivo!

Vendla: Pojdme přes most ven! Dovídala Ilsa, že po řece plovou keře a stromy. Hoši si udělali vor. Gaborů Melchi byl by se prý včera bezmála utopil.

Thea: Ó ten umí plovat!

Marta: To si myslím, holka!

Vendla: Kdyby neuměl plovat, byl by se asi najisto utopil!

Thea: Cop se ti rozplétá, Marto; cop se ti rozplétá!

Marta: Eh co - jen ať se rozplétá! Zlobí mne tak dnem i nocí. Krátké vlasy nosit jako ty nesmím, nosit vlasy rozpuštěné jako Vendla nesmím, ofinku nosit nesmím, a doma si musím dokonce dělat drdol - to všechno k vůli tetám!

Vendla: Přinesu zítra nůžky až budeme mít náboženství. Zatím co si budeš odříkávat *Blahoslaven ten, jenž nechodí*, ustřihnu ti ho.

Marta: Pro Pána Boha, Vendlo! Tatínek by mi napráskal, až bych se nemohla hýbat, a maminka by mne zavřela na tři noci do komory.

Vendla: Čím pak tě bije, Marto?

Marta: Někdy si myslím, že by jim přece něco chybělo, kdyby neměli tak nezdárného klazana jako jsem já.

Thea: Ale, holka!

Marta: Nesměla jsi si také protáhnout blan-kytně modrou stužku sedlem u košile?

Thea: Růžovou atlasku! Maminka říká, že růžová barva mně sluší, k mým očím, mám je černé jak úhel.

Marta: Mně slušela modrá rozkošně! - Maminka mě vytáhla za cop z postele. Takhle - jsem plácla sebou, rukama napřed, na podlahu. - Maminka se totiž večer co večer s námi modlí...

Vendla: Být tebou, dávno bych jim už byla utekla do světa.

Marta: ... To je to prý, nač myslím! - To je to! - Ale ona mi prý ukáže - to se podíváme! - Svě matce, že prý nebudu smět někdy vyčítat...

Thea: Hu - hu -

Marta: Co asi myslíš, Theo, že tím matka mínila?

Thea: Toho nevím. - A ty, Vendlo?

Vendla: Já bych se jí prostě zeptala.

Marta: Ležela jsem na zemi a křičela a brečela. V tom přišel tatínek. Ryc - košili dolů. Já ze dveří ven. Tu to prý máme! Že prý chci asi tak, jak jsem, ven na ulici...

Vendla: To přece ani nemůže být pravda, Marto.

Marta: Bylo mi zima. Otevřela jsem. A musila jsem pak spát celou noc v pytli.

Thea: Jaktěživa bych nedovedla spát v pytli!

Vendla: A já bych zas zcela ráda se vyspala jednou v tom pytli za tebe.

Marta: Jen když nejsem bita.

Thea: Ale vždyť se tam můžeš udusit!

Marta: Hlava je volná. Pod bradou se pytel zaváže.

Thea: A pak tě bijí?

Marta: Ne. Jen když se stane něco zvláštního.

Vendla: A čím tě bijí, Marto?

Marta: Eh čím - ledasčím. - Dovažuje to tvoje matka také za neslušné, jíst v posteli krajíc chleba?

Vendla: Ne, to ne.

Marta: Myslím si vždycky, že mají při tom své potěšení - třebaže že nic o tom neřekají. - Až budu mít jednou děti, nechám je vyrůstat jako plevel v naší zahradě. O ten se nestará nikdo, a stojí tak vysoko, tak hustě - zatím co růže v záhonech na svých keřích kvetou každým létem chuději.

Thea: Až budu mít děti, budu je šatit úplně do růžova. Růžové klobouky, růžové šatečky, růžové střevíčky. Jen punčošky - punčošky černé jako noc! Až půjdu na procházku, budou musít jít v řadě přede mnou. - A ty, Vendlo?

Vendla: Což pak víte, budete-li nějaké mít?

Thea: Proč pak bychom neměly?

Marta: Teta Eufemie hned na příklad nemá žádných.

Thea: Husičko! - protože není *vdaná*.

Vendla: Teta Bauerová byla třikrát provdána a nemá ani jednoho.

Marta: Budeš-li ty, Vendlo, mít děti, co bys raději, kluka nebo holku?

Vendla: Kluka! Kluka!

Thea: Já také kluka!

Marta: Já také. Raděj dvacet kluků než jednu holku.

Thea: Holky jsou fádni.

Marta: Kdybych už nebyla děvčetem, jistě bych se jím už nestala.

Vendla: To je, myslím, věc vkusu, Marto! Já zas děkuji denně Bohu, že jsem děvče. Věř mi, nechtěla bych měnit ani s princem. - Ale právě proto bych chtěla jen kluky.

Thea: To je přece nesmysl, Vendlo!

Vendla: Ale prosím tě, holka, to musí přec být tisíckrát krásnější být milována hocha než děvčetem.

Thea: Nebudeš chtít přec tvrdit, že lesní adjunkt Pfälle miluje Melittu více než ona jeho.

Vendla: To také tvrdím, Theo! - Pfälle je hrdý. Pfälle je hrdý na to, že je lesním adjunktem - neboť Pfälle nic nemá. - Me-

litta je všeccka blažená, že dostane deseti-tisíckrát tolik, než co sama je.

Marta: Nejsi pyšná na sebe, Vendlo?

Vendla: To by bylo bláhové.

Marta: Jak já bych byla pyšna na tvém místě.

Thea: Jen se podívej, jak si vykračuje - jak zpříma hledí - jak se nese, Marto! Není to snad pýcha!

Vendla: Proč pak?! Jsem tak šťastna, že jsem děvče; kdybych nebyla děvčetem, zabila bych se, abych podruhé . . .

Melchior (*jde kolem a pozdravi*).

Thea: Má podivuhodnou hlavu.

Marta: Tak si představuji mladého Alexandra, když chodil k Aristotelovi do školy.

Thea: Ty můj milý Bože, řecké dějiny! Já jen vím ještě, že Sokrates ležel v sudu, když mu Alexandr prodal oslí stín.

Vendla: Je prý třetím nejlepším ve třídě.

Thea: Profesor Kostilam říká, že by mohl být primus, kdyby chtěl.

Marta: Má krásné čelo, ale jeho přítel má oduševnělejší pohled.

Thea: Moric Stiefel? - Ten je bačkora!

Marta: Já jsem se s ním bavila vždycky dobře.

Thea: Blamuje člověka, kde se s ním setká. Na dětském plese u Rilowů nabídl mi bonbony. Pomysli si, Vendlo, ony ti byly

celé měkké a teplé. Není-li to . . .? - Povídal, že je měl dlouho v kapse u kalhot.
Vendla: A jen si považ, Melchi Gaborů mi tenkrát řekl, že v nic nevěří - ani v Boha, ani v peklo, ani v nic po smrti - zkrátka v nic na božím světě.

OBRAZ ČTVRTÝ

Park před gymnasiem. - Melchior, Otto, Jiří, Robert, Jenik Rilowů, Sup Bradatý.

Melchior: Ví někdo z vás, kde je Mořic Stiefel?

Jiří: Tomu se vede zle! Ó tomu se povede zle!

Otto: Bude dělat tak dlouho, až bude jednou v kaši.

Sup Bradatý: Na mou duši, že bych teď nechtěl být v jeho kůži!

Robert: Taková drzost! - Taková nestydatost!

Melchior: Co - co - co pak vlastně víte?

Jiří: Co víme? - Nu, povídám ti . . .!

Sup Bradatý: Já jsem nic neřek!

Otto: Já také ne - pámbu ví, že ne!

Melchior: Jestli mi ihned . . .

Robert: Zkrátka a dobře, Mořic Stiefel vlezl do konferenčního pokoje.

Melchior: Do konferenčního pokoje?

Otto: Do konferenčního pokoje! - Hned po latině.

Jiří: Byl poslední; zůstal schválně v zadu.

Sup Bradatý: Když jsem zahýbal za roh chodby, viděl jsem ho, jak otvíral dveře.

Melchior: Aby tě . . . !

Sup Bradatý: Jen sby čert nevzal jeho!

Jiří: Patrně nevytáhl ředitel klíč.

Robert: Anebo má Mořic Štiefel paklíč.

Otto: Ten by byl toho schopen.

Sup Bradatý: I dopadne-li to dobře, dostane karcer.

Robert: A mimo to poznámku na vysvědčení!

Otto: Nepraskne-li bez tak už při nejbližší censuře.

Jeník Rilowů: To je!

Melchior: Bledý jako ručník.

Mořic (přichází v největším rozčilení).

Sup Bradatý: Mořici, Mořici, cos to proved?

Mořic: - - Nic - - nic - -

Robert: Jsi celý rozpálen!

Mořic: - Štěstím - blažeností - všechno ve mně jásá -

Otto: Nebyls dopaden?!

Mořic: Postoupím! - Melchiore, postoupím! - Ó teď ať se třeba svět zboří! - Já postoupím! - Kdo by si byl pomyslíl, že postoupím! - Ještě toho ani nechápu! - Dvacetkrát jsem to četl! - Nemohu tomu uvěřit - Bože na nebi, a stálo to tam! A zůstalo to! Postoupím! - (Usmívaje se) Nevím

- je mi tak podivně - země se pode mnou točí . . . Melchiore, Melchiore, kdybys věděl, co jsem prožil!

Jeník Rilow: Gratuluji ti, Mořici. - Buď jen rád, žes tak vyvázl!

Mořic: Ty nevíš, Jeníku, ani netušíš, oč tu šlo. Do tří týdnů se plížím kolem těch dveří jako by to byl jícen pekla. A tu dnes spatřím, že jsou přivřeny. Myslím, že i kdyby mi byl někdo nabídl milion - nic, ó nic by mne nebylo dovedlo zadržet! - Stojím uprostřed pokoje - otevíru protokol - listuji v něm - najdu - - a po tu celou dobu . . . Jde po mně hrůza -

Melchior: . . . po tu celou dobu?

Mořic: Po tu celou dobu jsou dveře za mnou pootevřeny. - Jak jsem se dostal ven . . . jak jsem sešel se schodů, to nevím.

Jeník Rilow: - Postoupí Arnošt Röbbel také?

Mořic: Dojista, Jeníku, dojista! - Arnošt Röbbel také postoupí.

Robert: Pak jsi asi nečetl správně. Neboť odpočítáme-li oslovskou lavici, je nás s tebou i Röbbelem dohromady jednašedesát, kdežto do třídy nahoře se nás nevejde více nežli šedesát.

Mořic: Četl jsem úplně správně. Arnošt Röbbel postoupí právě tak jak já - ale oba ovšem jen *prozatímně*. Během prvního čtvrtletí se pak má ukázat, kdo má komu učiniti

místo. - Ubohý Rōbel! - Ale pánbu ví, já se už o sebe nebojím. Na to jsem se tentokrát zadíval tuze hluboko.

Otto: Sázím se o čtyři marky, že místo učiníš ty.

Moric: Vždyť nic nemáš. Nechci tě olupovat. - Pane Bože, dám se ode dneška do dření! - Teď to mohu říci - věřte si mi nebo ne - teď je to všechno jedno - já - já vím, jak to je: kdybych nebyl postoupil, byl bych se zastřelil.

Robert: Hubo!

Jiří: Takový strašpytel!

Otto: Tebe bych rád viděl střílet!

Sap Brodatý: Jednu přes hubu!

Melchior (dá mu jednu): - - Pojď, Morici. Pojďme k myslivně!

Jiří: Věříš ty snad tomu flachu?

Melchior: Je ti co po tom? - - Nech je žvanit, Morici! Pryč, jen pryč, z města ven!

(*Profesoři Hladopás a Kostilam ubírají se kolem.*)

Kostilam: Je mi nepochopitelně, vážený pane kolego, jak nejlepší z mých žáků může cítit takovou náklonnost právě k nejhoršímu.

Hladopás: Mně tolikéž, vážený pane kolego.

OBRAZ PÁTÝ

Slunné odpoledne. - Melchior a Vendla potkávají se v lese.

Melchior: Jsi to opravdu ty, Vendlo? - Co pak tu děláš sama zde nahoře? - Po tři hodiny už chodím po lese křížem krážem, aniž koho potkám, a najednou mi vystoupíš vstříc z nejhustšího křoví!

Vendla: Ano, to jsem já.

Melchior: Kdybych tě neznal jako Vendlu Bergmannovu, považoval bych tě za dryadu, jež spadla s větví.

Vendla: Ne, ne, jsem Vendla Bergmannova. - A jak ty sem přicházíš?

Melchior: Jdu za svými myšlenkami.

Vendla: Já hledám mařinku vonnou. Mařinka chce připravit májový nápoj. Nejprv chtěla jít sama, ale v poslední chvíli přišla teta Bauerová, a ta nerada stoupá do kopce. - A tak jsem šla sama.

Melchior: A natrhalas už mařinky?

Vendla: Plný koš. Tamhle pod buky je jí hustě jako jetele. - Teď se totiž ohlížím, kudy bych mohla ven. Zdá se mi, že jsem zabloudila. Můžeš mi snad říci, kolik je hodin?

Melchior: Právě půl čtvrté pryč. - Kdy tě čekají?

Vendla: Myslila jsem, že je více. Ležela

jsem dlouho v mechu u Zlatého potoka a sníla. Čas mi tak rychle uplýval; bála jsem se, že už bude večer.

Melchior: Když tě nečekají, pak pojďme si zde trochu sednout. Tamhle pod dubem je moje zamilované místečko. Když opru hlavu nazad o kmen a hledím větvemi upřeně nahoru k nebi, jsem za chvíli hypnotisován. Země je ještě od ranního slunce teplá. - Už po několik týdnů jsem se tě chtěl na něco zeptat, Vendlo.

Vendla: Ale před pátou musím být doma.

Melchior: Půjdeme spolu. Ponesu ti koš a dáme-li se pak výmolem, jsme za deset minut na mostě! - Když tu tak člověk leží, s čelem opřeným o dlaň, napadají ho prapodivné myšlenky . . .

(Oba usedají pod dub.)

Vendla: Nač jsi se mne chtěl ptát, Melchiore?

Melchior: Slyšel jsem, Vendlo, že chodíváš často k chudým. Nosíš jim prý jídlo, i šaty a peníze. Činíš to z vlastního podnětu anebo tě matka posílá?

Vendla: Po většině mě matka posílá. Jsou to rodiny chudých nádeníků a mají spoustu dětí. Často je muž bez práce a tu pak mrznou a hladoví. U nás leží z dřívějších dob ještě všelicos ve skříních a prádelnicích, čeho už nepotřebujeme. Ale proč tě napadlo?

Melchior: Jdeš ráda či nerada, pošle-li tě tam někam matka?

Vendla: Ó a jak ráda! Jak se jen můžeš ptát?

Melchior: Ale ty děti jsou špinavé, ženy jsou nemocné, byty plny nečistoty, muži tě nenávidí, že nepracuješ . . .

Vendla: To není pravda, Melchiore! A i kdyby to byla pravda, pak bych tam šla teprve s radostí!

Melchior: Jak to, Vendlo: teprve s radostí?

Vendla: Ano, pak bych tam tím raději šla. Působilo by mi to tím větší radost jím pomoci.

Melchior: Chodíš tedy pro svou vlastní radost k těm chudým?

Vendla: Chodím k nim proto, že jsou chudí.

Melchior: Ale kdyby ti to nepůsobilo radost, pak bys tam nechodila?

Vendla: Což mohu za to, že mi to působí radost?

Melchior: A dokonce dostaneš se ještě za to do nebe! - Je tomu tedy vskutku tak, co mne již po celý měsíc stále znepokojuje! - Může lakomec za to, že mu nepůsobí pražádné radosti jít k špinavým chudým dětem?

Vendla: Ó tobě by to jistě také dělalo radost!

Melchior: A přece prý za to bude odsouzen k věčnému zatracení! - Napíšu o tom po-

jednání a pošlu je panu pastorovi Holobřichovi. On dal podnět. Co nám pořád klábosí o *radostné oběti*! - Nedovede-li mi odpovědět, nepůjdu víc na náboženství a nedám se konfirmovat.

Vendla: Proč pak chceš svým rodičům působit takový zármutek! Jen se dej konfirmovat; hlavu to přec nestojí. Kdyby nebylo při tom našich strašlivých bílých šatů a vašich dlouhých kalhot, bylo by snad ještě možno se pro to nadchnout.

Melchior: Není obětavostí! Není ničeho, všem by nebylo sobectví. - Vidím, jak se dobří radují ze svého srdce, vidím, jak zlí se třesou a sténají - vidím tebe, Vendlo Bergmannova, jak potřásáš vrkoči a směješ se, a je mi při tom tak vážně jako někomu, nad nímž byla vyřčena kletba. - - Očem jsi to před chvílí spila, Vendlo, když jsi ležela u Zlatého potoka v trávě?

Vendla: - - Hloupostí - bláznovství -

Melchior: S otevřenými očima?!

Vendla: Zdálo se mi, že jsem chudé, chudícké dítě, že mne už časně z rána o páté hodině posílají na ulici, že musím žebrať po celý den v dešti a větru, mezi necitelnými, surovými lidmi. A vrátím-li se večer domů, třesouc se hladem a zimou, a nepřináším-li tolik peněz, kolik můj otec žádá, že jsem bita - bita -

Melchior: To znám, Vendlo. Za to mážeš

děkovat těm hloupým dětským povídkám. Věř mi, tak brutálních lidí už vůbec není.

Vendla: Ó přece, Melchiore, to se mýlíš.

- Marta Besselova je bita večer co večer, až je jí vidět druhého dne po těle pruhu. Ó co ta zkusí! Až se mi krev žene do hlavy, když ji slyším vypravovat. Je mi jí hrozně líto, musím často v noci plakat do podušek. Po celé měsíce už přemýšlím, jak bych jí mohla pomoci. - Chtěla bych být jednou s radostí po celý týden na jejím místě.

Melchior: Stačilo by prostě zažalovat jejího otce. Pak by mu bylo dítě vzato.

Vendla: Já, Melchiore, jsem nebyla co jsem živa bita - ani jednou. Dovedu si sotva představit, co je to, dostat bití. Sama jsem se už bila, abych zkusila, jak je člověku při tom u srdce. - Musí to být příšerný pocit.

Melchior: Nemyslím, že se tím kdy které dítě napraví.

Vendla: Čím že se napraví?

Melchior: Tím, že je bito.

Vendla: - Tímhle prutem na příklad! - Hu, jak je tuhý a tenký.

Melchior: Takový ssaje krev!

Vendla: Nechtěl bys mne jím jednou uhodit?

Melchior: Koho?

Vendla: Mne.

Melchior: Co tě to napadá, Vendlo!

Vendla: Co by na tom bylo zvláštního?
Melchior: Ó jen buď klidná! - Já tě bít nebudu.

Vendla: Ale když ti to dovolím!

Melchior: Nikdy, děvče!

Vendla: Ale prosím-li tě o to, Melchiore?

Melchior: Pozbyla jsi rozumu?

Vendla: Nebyla jsem ještě ve svém životě bítá!

Melchior: Můžeš-li o něco takového prosit . . .!

Vendla: - Prosím - prosím -

Melchior: Já tě naučím prosit! - (Bije ji.)

Vendla: Ach Bože, necítím pranic!

Melchior: To ti věřím - - skrze všechny sukně . . .

Vendla: Tak mne bij přec přes nohy!

Melchior: Vendlo! - (Bije ji silněji.)

Vendla: Vždyť mne hladíš! - Hladíš mne jen!

Melchior: Počkej, čarodějko, vyženu z tebe ďábla!

(Odhodí prut a tluče ji pěstmi tak, že ona se dá do strašlivého křiku. On však neohlížeje se na to, mlátí do ní zuřivě, až mu kanou velké slzy po licích. Náhle vyskočí, popadne se oběma rukama za spánky a říti se, žalostně z nejhlubší duše volykaje, do lesa.)

DĚJSTVÍ DRUHÉ

OBRAZ PRVNÍ

Večer v Melchiorově pokoji. Okno je otevřeno, na stole hoří lampa. - Melchior a Mořic na pohovce.

Mořic: Teď jsem zase docela čilý, jen trochu rozčilen. - Ale při hodině řečtiny jsem ti spal jako ožralý Polyfem. Divím se, že mě starý Blekota neštípl do ucha. - Dnes ráno jen o maloučko a byl bych přišel pozdě. - Mojí prvou myšlenkou při procitnutí byla slovesa na mi. - U všech čertů sakramentových zatracených, po celou snídani a cestou do školy jsem časoval, až se mi mihalo všecko před očima. - Brzy po třetí hodině jsem dle všeho usnul. Děro mi udělalo ještě kaňku do knihy. Lampa ještě čadila, když mne Matylda vzbudila; v bezových keřích pod okny štěbetali kosi s takovou radostí ze života - hned mi bylo z toho zas nevýslovně melancholicky. Připjal jsem si límec a přešel kartáčem vlasy. - - Ale člověk se pak cítí, když si dovedl proti své přirozenosti něco vybojovat!

Melchior: Mám ti ukroutit cigaretu?

Mořic: Děkuji, nekouřím. - Jen půjde-li to takhle dále! Chci pracovat a pracovat, až se mi oči vykulí z hlavy. - Arnošt Rößel

už od prázdnin dostal šestkrát kouli, tři-
krát při řečtině, dvakrát u Kostilama; po-
sledně při dějinách literatury. Já jsem byl
teprve pětkrát v této politováníhodné si-
tuaci; a ode dneška se to už vůbec nesmí
stát! - Röbel se nezastřelí. Röbel nemá ro-
dičů, kteří by mu všecko obětovali. Může,
kdyby chtěl, stát se vojákem, cowboyem
nebo námožníkem. Propadnu-li já, raní
mého otce mrtvice a maminka se dostane
do blázince. Takového něco nelze přežít!
- Před zkouškou jsem vzýval Boha, aby na
mne seslal souchoťiny, tak aby kalich mne
minul nevypitý. Minul mne - třebaže mi
jeho svatozář svítí ještě z dálky, takže ve
dne v noci netroufám si pozvednouti zrak.
- Ale teď, když jsem se jednou zachytil
tyče, vyšvihnu se už také vzhůru. Za to mi
ručí ta neodvratná konsekvence, že pad-
nu-li, zlomím si vaz.

Melchior: Život je netušeně sprostý. Měl
bych bezmála chuť, pověsít se do větvi. -
Kde jen zůstává maminka s čajem!

Mořic: Tvůj čaj bude mi dělat dobře, Mel-
chiore! Třesu se totiž. Cítím se tak podiv-
ně produševněn. Jen, prosím tě, mne o-
hmatej. Vidím - slyším - cítím mnohem
zřetelněji - a přec všecko jako ve snách -
ó - a tak s plnou náladou. - Jak se tam ten
měsíční svit v zahradě šíří, tak tiše, tak
hluboce, jakoby se táhl do nekonečna. -

Pod křovím vystupují zahalené postavy,
mihají se s bezdechou horlivostí přes svět-
lá místa a mizí opět v šeru. Zdá se mi, že
pod kaštanem se má konat sněm. - Nepů-
jdeme dolů, Melchiore?

Melchior: Počkej, až vypijeme čaj.

Mořic: - Listí tak chvatně šeptá. - Je mi,
jako bych slyšel nebožku babičku vyprávět
příběh o *bezhlavé královně*. - Byla to
čarokrásná královna, krásná jako slunce,
krásnější než všechny dívky na světě. Jen
že se na neštěstí narodila bez hlavy. Ne-
mohla jíst ani pít, neviděla, nemohla se
smát a ani také líbat. Se svou malou dvorní
družinou se dorozumívala jen pomocí své
měkké ručky. A třepotem svých hezoun-
kých nožek pronášela vypovězení válek a
ortele smrti. Jednoho dne byla ve válce
poražena králem, jenž měl náhodou dvě
hlavy, které si po celý rok ležely vzájemně
ve vlasech a při tom tak rozčileně dispu-
tovaly, že jedna druhé nepřipustila k slovu.
A tu vzal vrchní dvorní kouzelník menší
z obou těch hlav, a nasadil ji královně.
A hle, slušela jí znamenitě. Pak se oženil
ten král s královnou a oba neleželi si už
ve vlasech, ale líbali se na čelo, na líce a
ústa a žili ještě dlouhá, dlouhá léta šťastně
a v radosti... Prokletý nesmysl! již od
prázdnin mi nejde ta bezhlavá královna
z hlavy. Spatřím-li hezké děvče, hned ji

vidím bez hlavy - a zdám se pak najednou i sám sobě bezhlavou královnou . . . Možná, že mi bude ještě někdy třeba nasadit hlavu.

Pani Gaborová (přichází s kouřícím se čajem, jež stává na stůl před Mořice a Melchiora): Tak, děti, ať vám chutná. Dobrý večer, pane Stiefele; jak se vám daří?

Mořic: Děkuji, paní Gaborová. - Naslouchám reji hvězd.

Pani Gaborová: Nevypadáte však nikterak dobře. - Chybí vám něco?

Mořic: To nic není. Šel jsem teď několikrát večer pozdě spat.

Melchior: Pomysli jen, on se učil celou noc.

Pani Gaborová: Toho byste neměl dělat, pane Stiefele. Měl byste se šetřit. Myslete přec na své zdraví. Škola vám zdraví nenahradí. - Hodně chodit na čerstvý vzduch! To je ve vašich letech důležitější než znalost gramatiky.

Mořic: Budu chodit hodně ven. Máte pravdu. Vždyť je možno i na procházce pilně se učit. Že mne to ještě nenapadlo! - Písemné úkoly bych musil arcí dělat doma.

Melchior: Písemné si uděláš u mne; tak to bude snazší pro nás oba. - Však víš, maminko, jak stonal Max z Trenků nervovou horečkou! - Nu a dnes v poledne přišel Jeník Rilowů od Trenkovy smrtelné postele k rektorovi Žahavci, aby mu ozná-

mil, že Trenk právě v jeho přítomnosti zemřel. - „Tak?“ povídá Žahavec „nemáš ještě z minulého týdne dosedět dvě hodiny? - Zde je cedulka pro školníka. Hleď, ať už to je konečně odbyto! Pohřbu ať se účastní celá třída.“ - Jeník byl jako omráčen.

Pani Gaborová: Jakou to máš knihu, Melchiore?

Melchior: Fausta.

Pani Gaborová: Četl jsi jej už?

Melchior: Ještě ne do konce.

Mořic: Jsme právě u Walpurgininy noci.

Pani Gaborová: Já na tvém místě byla bych ještě rok nebo dva s tím počkala.

Melchior: Neznám knihy, maminko, v níž bych byl našel tolik krásného. Proč bych ji neměl číst.

Pani Gaborová: Protože jí ještě nerozumíš.

Melchior: To nemůžeš vědět, maminko. Cítím sice velmi dobře, že nedovedu ještě pochopit toto dílo v celé jeho vznešenosti . . .

Mořic: Čtete vždy oba pospolu; to usnadňuje neobyčejně porozumění!

Pani Gaborová: Jsi dosti stár, Melchiore, abys mohl vědět, co je ti prospěšno a co škodlivé. Čiň, zač můžeš odpovídat. Já budu první, jež to vděčně uzná, nedáš-li mi nikdy důvodu, abych ti musila v něčem zabraňovat. - Chtěla jsem tě jen na to u-

pozornit, že i to nejlepší může působit škodlivě, nejsme-li ještě dostatečně zralí, abychom to správně vnímali. - Chci však důvěřovat vždycky raději tobě nežli lecjakým vychovatelským opatřením. - - Potřebujete-li ještě něčeho, děti, pak jen přijďte a zavolejte mě. Jsem ve své ložnici. (Odejde.)
Mořic: Tvoje matka mínila příběh Markétčin.

Melchior: Zdrželi jsme se při jeho četbě byť i jen na chvíli!

Mořic: Sám Faust se nemohl přes něj chladnokrevněji přenést.

Melchior: Umělecké dílo nevrcholí přec v této hanebnosti! - Faust mohl třebaš té dívce jenom slíbit sňatek, a mohl jí pak pro mne za mne opustit, jeho chování by bylo v mých očích i tak stejně trestuhodné. Ať by si už Markétce třebaš srdce puklo a ona zemřela. - Ale pozorujeme-li, jak každý hned upíná křečovitě pohled jen na to, musili bychom se domnívat, že celý svět se točí kolem k a p!

Mořic: Upřímně řečeno, Melchiore, tak se mi také zdá od té doby, co jsem četl tvé pojednání. - V prvních dnech prázdnin se mi to z nenadání svezlo k nohám. Měl jsem právě v ruce Plötzovu gramatiku. - Zavřel jsem dveře na klíč a přebíhal zrakem míhající se řádky, tak jako vyděšená sova letí hofícím lesem - myslím, že jsem vět-

šinu z toho četl zavřenýma očima. Jako řada temných vzpomínek zněly mi tvé výklady v sluch, jako píseň, již si někdo jako dítě vesele byl pohvízdával a Jež mu, když právě umírá, srdceryvně zaznívá vstříc z úst jiného. - Nejprudčeji jsem procítil to, co tam píšeš o dívce. Věř mi, Melchiore, musít snášet bezpráví je sladší než bezpráví činit! Být nucen nezaviněně se podvolit tak sladkému bezpráví, to se mi zdá vrcholem veškeré pozemské blaženosti.

Melchior: - Nechci svou blaženost jako almužnu!

Mořic: Ale proč pak ne?

Melchior: Nechci nic, čeho jsem nedobyl bojem!

Mořic: Ale je to pak ještě požitek, Melchiore? - Dívka, Melchiore, má požitek jako blažení bohové. Dívka se brání díky své vrozené povaze. Je až do posledního okamžiku uchráněna veškeré hořkostí, aby tu najednou spatřila nad sebou otevírat se všecka nehosa. Dívka se bojí pekla ještě v okamžiku, když už zří kvetoucí ráj. Její pocit je tak čistý jako pramen, tryskající ze skály. Dívka chápe se číše, nad níž nezavanul ještě nižádný dech země, kalichu nektaru, jehož obsah spolkně, když on ještě plápolá a srší . . . Uspokojení, jež muž při tom nachází, představuji si proti tomu jako vlažné a vyvětralé.

Melchior: Představuj si je, jak chceš, ale nech si to pro sebe. - Já nerad aspoň na to myslím ...

OBRAZ DRUHÝ

Pokoj.

Pani Bergmannová (s kloboukem na hlavě, přes sebe mantilu, koš na ruce, vstupující se zářící tváří středními dveřmi): Vendlo! - Vendlo!

Vendla (objeví se ve spodničce a šněrovočce v postranních dveřích v pravo): Co se stalo, maminko?

Pani Bergmannová: Ty jsi už vzhůru, dítě? - Hleďme, to je od tebe pěkné!

Vendla: Tys již byla venku?

Pani Bergmannová: Jen se zčerstva oblec! - Musíš hned dolů k Ině. Zaneš jí ten koš zde!

Vendla (za následujícího hovoru úplně se dostává živěji): Byla jsi u Iny? - Jak se daří Ině? Ještě se to nelepší?

Pani Bergmannová: Pomysli si jen, Vendlo, dnes v noci byl u ní čáp a přinesl jí malého chlapečka.

Vendla: Chlapečka? - Chlapečka! - Ó to je překrásné! - - To byla ta dlouhá chřipka!

Pani Bergmannová: Hezounkého chlapečka!

Vendla: Na toho se musím podívat, mamí!

- Tak jsem tedy už po třetí tetou - tetou jednoho děvčete a dvou chlapců!

Pani Bergmannová: A jakých chlapců! - Ale tak to chodí, když se bydlí tak těsně hned u střechy kostela! - Zítra tomu budou teprve dva roky, co ve svých muloých šatech kráčela po stupních do kostela.

Vendla: Bylas při tom, když ho přinesl?

Pani Bergmannová: Právě zas odletěl. - Nechceš si zastrčit růži?

Vendla: Proč pak jsi tam nepřišla dříve, mamí?

Pani Bergmannová: Ale skoro myslím, že ti také něco přinesl - brož či co.

Vendla: To je opravdu škoda!

Pani Bergmannová: Povídám ti přec, že ti přinesl broži!

Vendla: Mám broži dost ...

Pani Bergmannová: Pak buď spokojena, dítě. Co pak ještě chceš?

Vendla: Byla bych tak hrozně ráda věděla, přiletěl-li oknem či komínem.

Pani Bergmannová: To se musíš zeptat Iny. Haha, to se musíš Iny zeptat, zlaté srdíčko! Ina ti to všechno poví, jak se patří. Vždyť Ina s ním mluvila skoro půl hodiny.

Vendla: Zeptám se Iny až tam přijdu.

Pani Bergmannová: Ale nezapomeň, ty můj sladký andílku! I mne to skutečně zajímá, vědět, přiletěl-li oknem či komínem.

Vendla: Nebo neměla bych se raději zeptat kominíka? - Kominík to musí přece nejlépe vědět, lítá-li čáp komínem nebo ne.

Paní Bergmannová: Kominíka ne, dítě; kominíka ne. Co pak ví kominík o čápu! - Ten ti nažvaní všelijakých hloupostí, v něž sám nevěří... Co - co pak tak koukáš dolů na ulici??

Vendla: Podívej se na toho muže, maminko - je třikrát větší než vůl - a nohy má jako parní lodi...

Paní Bergmannová (přiskočí k oknu): Není možná! - Není možná!

Vendla (současně): Pod bradou drží noční stolek a hraje na něj jako na housle - - právě zahýbá za roh...

Paní Bergmannová: Jsi a zůstaneš přece děckem. Svě staré bláhové matce nahnat tolik strachu! - Jdi, vezmi si klobouk. To bude div, nabudeš-li ty jednou rozumu. - Už jsem se vzdala naděje!

Vendla: Já též, maminko, já též. - S mým rozumem to stojí bledě. - Mám sestru, ta je půltřetího roku provdána, já sama stala jsem se již po třetí tetou, a nemám ani potuchy, jak se to vše děje... Nehněvat se, maminko; nehněvat se! Koho pak jiného na celém světě se mám ptát nežli tebe! Prosím tě, milá maminko, pověz mi to! Pověz mi to, milá, milá mamičko! Stydím se sama před sebou. Prosím tě, mami,

mluv! Nevaď se se mnou, že se tě na něco takového ptám. Odpověz mi - jak se to děje? - jak se to všechno stane? - Nemůžeš přece zcela vážně žádat, abych ve svých čtrnácti letech věřila v čápa.

byla zde v pokoji jediná živá duše. Já se-
bou ani netrhnu; ani nevykřiknu; trpčlivě
nesu, ať říkáš cokoli.

Pani Bergmannová: - Pán Bůh nad námi ví,
Vendlo, že to není moje vina! Pán Bůh mne
zná! - Tedy ve jménu božím! - Chci ti vy-
právět, Vendlo, jak jsi přišla na svět. Tak
tedy poslyš...

Vendla (pod její zástěrou): Poslouchám.

Pani Bergmannová (ekstaticky): - Ale vždyť
to nejde, dítě! - Nemohla bych toho zod-
povídat. - Zasloužila bych, abych byla u-
vězněna - aby mi tě vzali...

Vendla (pod její zástěrou): Odvahu, maminko!

Pani Bergmannová: Poslyš tedy...!

Vendla (pod její zástěrou, chvějíc se): Ó Bo-
že, ó Bože!

Pani Bergmannová: Aby žena měla dítě -
rozumíš mi přec, Vendlo!

Vendla: Rychle, maminko - nesnesu toho
déle.

Pani Bergmannová: - Aby žena měla dítě -
musí muže - s nímž je vdána... *milovat -
milovat* pravím ti - jak jen je možno muže
milovat! Musí ho milovat tak velice z ce-
lého srdce, jak - jak se to nedá ani říci!
Je třeba ho *milovat*, Vendlo, jak ty ještě
ve svých letech ani milovat nemůžeš...
Teď to víš.

Vendla (vstávajíc): Velký - Bože - na nebe-
sích!

Pani Bergmannová: Teď víš, jaké zkoušky
tě očekávají!

Vendla: - A to je všechno?

Pani Bergmannová: Jako že je Bůh nade
mnou! - - Jen vezmi zde ten koš a jdi dolů
k Ině. Dostaneš tam čokoládu a k ní bá-
bovku. - Pojď, ať se na tebe ještě podívám
- šněrovací botky, hedvábné rukavice, ná-
mořnický živůtek, růže ve vlasech... ale
sukénka ti bude opravdu už krátká, Ven-
dlo!

Vendla: Přineslas už maso k obědu, ma-
minko?

Pani Bergmannová: Pán Bůh tě chraň a po-
žehnej! - Přišiji ti dole na sukni na šířku
dlaně volany.

OBRAZ TŘETÍ

*Jenik Rilow (se světlem v ruce, zavírá za se-
bou dveře na závoru a nadzvedá víko):* Mod-
lila jsi se dnes večer, Desdemono? (Vy-
táhne ze zádří reprodukcí *Venuše od Palmy
Vecchia.*) - Ty mi nevypadáš na otčenáš,
moje spanilá - kontemplativně vědoma to-
ho, co nastává, tak jako v sladkém oka-
mžiku klíčícího blaha, když jsem tě spa-
třil ležet ve výkladu u Jonathana Schle-
singra - právě ještě tak jsou svůdny tyto
pružné údy, ten jemný ohyb boků, tato
mladistvě tubáňadra - ó jak byl asi opo-

jen šťastím ten veliký mistr, když čtrnáctiletý originál ležel před jeho zraky rozložen na pohovce!

Budeš mne navštěvovat ještě někdy ve snách? - S rozepjatou náručí tě uvítám a líbat tě budu, až ti dojde dech. Vtáhneš ke mně jako oprávněná vládkyně do svého zpustlého zámku. Brány a dveře se otevírají dotykem neviditelné ruky, zatím co vodotrysk dole v parku počíná vesele šumět... To je ta příčina, ta příčina!* - Že nevraždím jen z frivolní choutky, to ti praví strašlivé bušení v mých prsou. Hrdlo se mi svírá, pomyslí-li na své osamělé noci. Přísahám ti, dítě, při své duši, že se mne nezmocnila omrzlost. Kdož by se chtěl honosit, že ty jsi se mu omrzela!

Ale vyssáváš mi morek z kostí, ohýbáš můj hřbet, mé mladé oči olupuješ o poslední lesk. - Jsi mi příliš nárokuplná ve své n lidské skromnosti, příliš vysilující se svými nehybnými údy! - Ty nebo já! a já jsem dobyt vítězství.

Kdybich ti je měl vypočítávat - všechny ty zesnulé, s nimiž jsem zde bojoval tentýž boj! - : *Thumannova*, *Psycha* - odkaz to ještě mademoiselle *Angeliky*, jako kostra hubené, tohoto hada chřestýše v ráji mých dětských let; Jo od *Corregia*; *Galathea* od *Lossova*; pak *Amor* od *Bouguereaua*; *Ada*

* Citát z *Othella*, překlad Sládkův

od *J. van Beerse* - ta *Ada*, kterou jsem byl nucen unésti tatínkovi, z tajné zásuvky jeho psacího stolu, abych ji přivtělil k svému harému; chvějící se, trhající sebou *Leda Makartova*, již jsem náhodou našel pod přednáškovými sešity svého bratra - *sedm*, ty kvetoucí kandidátko smrti, předešlo tě již na této cestě do Tartaru! Nechť ti to je útěchou a nepokoušej se těmito úpěnlivými pohledy stupňovat ještě svoje muka do nekonečna.

Nezemřeš pro *svoje*, ale zemřeš pro *moje* hříchy! - Z nutné obrany proti sobě pášu s krvácejícím srdcem tuto sedmou vraždu své choťi. Cosi tragického leží v roli *Mოდrovousa*. Myslím, že jeho zavražděné ženy nevytrpěly všechny dohromady tolik, jako on při zardousení každé z nich.

Ale svědomí moje bude pokojnější, mé tělo sesílí, když ty, ďáblice, nebudeš již sídlit v červeně hedvábných poduškách mé skříňky na šperky. Místo tebe přistěhuji pak *Lurlei* od *Bodenhausena* anebo *Lingerovu* Opuštěnou nebo *Defreggerovu* Loni do této přepychové komnaty rozkoše - tak se alespoň rychleji zotavím! Ještě snad jen čtvrt roku a tvůj odhalený *Josafat*, sladká dušinko, byl by počal roztahovat můj ubohý mozek, jako slunce hroudu másla. Byl už nejvyšší čas, provést rozuku od stolu a lože.

Brr, cítím v sobě hotového Heliogabala! *Moritura me salutat!* - Děvče, děvče, proč pak tiskneš k sobě kolena? - proč ještě teď? - - tváří v tvář nevyzpytatelné věčnosti?? - *Jen jediné* trhnutí a dám ti svobodu! - *Jediné* ženské hnutí, *jedinou* známku chtiče, sympatie, holka! - a dám si tě do zlatého rámce, pověsím si tě nad postel! - Což nechápeš, že právě jen tvoje cudnost plodí moje výstřednosti? - Běda, běda těmto nelidským!

... Je ovšem stále vidět, že se jí dostalo vzorného vychování. - *Vždyť mně se vede právě tak.*

Modlila jsi se dnes večer, Desdemono? Srdce se mi křečovitě svírá - - Nesmysl! - I svatá *Anežka* zemřela odříkáním a nebyla ani z polovice tak nahá jako ty! - Ještě jen polibek na tvé kvetoucí tělo - na tvá dětsky se dmoucí ňadra - na tvoje sladce oblá - tvoje krutá kolena ...

To je ta příčina, ta příčina,
má duše, *kéž nemusím ji jmenovat,*
vám, cudné hvězdy!

(*Obraz padá do hloubky; on přirazí viko.*)

OBRAZ ČTVRTÝ

Senník. - *Melchior* leží na zádech v čerstvém seně. *Vendla* leze nahoru po žebříku.

Vendla: Sem jsi tedy zalezl? - Všichni tě

hledají. Vůz opět vyjel. Musíš pomoci. Táhne bouřka.

Melchior: Pryč ode mne! - Pryč ode mne!

Vendla: Co je ti? - Proč pak skrýváš tvář?

Melchior: Pryč, pryč! - Shodím tě dolů na mlat.

Vendla: A teď teprv nepůjdu. - (*Poklekne vedle něho.*) Proč pak nejdeš s námi ven na palouk, *Melchiore*? - Zde je tak dusno a zasmušilo. Třebas bychom zmokli až na kůži, co nám to udělá?

Melchior: Seno tak těžce voní. - Nebevenku je černé jako pohřební přikrov. - Vidím jen ještě svítící mák na tvých prsou - a slyším bušit tvé srdce -

Vendla: - - Nelíbat, *Melchiore!* - Nelíbat!

Melchior: - Slyším bušit - tvé srdce -

Vendla: - Milovali bychom se - kdybychom se líbali - - - - Ne, ne! - -

Melchior: Ó věř mi, není *lásky!* - Jest jen sobectví, jest jen egoismus! - Nemiluji tě, právě tak jako ty nemiluješ mne. -

Vendla: - - Ne! - - - - - Ne, *Melchiore!* - -

Melchior: - - - Vendlo!

Vendla: Ó *Melchiore!* - - - - -
ne - - ne - -

OBRAZ PÁTÝ

Paní Gaborová (sedí a píše):

Milý pane Stiefeli!

Když jsem byla po 24 hodin přemýšlela a znovu přemýšlela o tom všem, co jste mi napsal, chápu se s těžkým srdcem péra. Peníze k přeplavbě do Ameriky Vám - ujišťuji Vás o tom co nejupřímněji - opatřiti nemohu. Předně nemám jich tolik nazbyt, a za druhé, i kdybych je měla, byl by to ode mne ten největší hřích poskytnouti Vám prostředky k provedení tak nesmyslného skutku. Křivdil byste mi však nesmírně, kdybyste v tomto mém zdráhání spatřoval nedostatek lásky. Naopak, prohrěšila bych se co nejhruběji na své povinnosti jakožto Vaše mateřská přítelkyně, kdybych se dala Vaší okamžitou bezradností strhnout k tomu, abych také sama ztratila hlavu. Jsem s radostí ochotna - přejete-li si toho - dopsati Vaším rodičům. Dokusím se Vaše rodiče přesvědčit, že Jste v tomto čtvrtletí dělal, seč jste byl, že Jste vyčerpál své síly, a to tak, že by přesné posuzování toho, co Vás stihlo, bylo nejen nespravedlivé, ale že by v prvé řadě mohlo působiti nejvýš škodlivě na Vaš duševní i tělesný stav.

Že mi v narážkách hrozíte, nebude-li Vám útěk umožněn, sebevraždou, to, upřímně

řečeno, mne, pane Stiefele, trochu zarazilo. Třebas jsme přišli v neštěstí sebe nevinnější, nemáme se dáti nikdy strhnout k volbě nekalých prostředků. Způsob, jakým Vy mne, jež jsem Vám vždycky prokazovala jen dobré, chcete činiti odpovědnou za eventuelní svůj děsný čin, je něčím, co by se v očích špatně smýšlejícího člověka mohlo zcela snadno buditi dojem pokusu o vydírání. Musím vyznat, že bych se něčeho takového nejméně nadála od Vás, jenž přec tak dobře víte, čím jsme si povinni. Jsem však pevně přesvědčena, že Jste stál ještě příliš pod dojmem prvního zděšení, než abyste si byl dokonale vědom svého chování.

A tak doufám též s plnou důvěrou, že Vás moje slova zastihnou již v rozváznější náladě. Berte věc tak, jak je. Dle mého názoru je naprosto nepřípustno, posuzovat mladého muže dle jeho školních vysvědčení. Máme tolik příkladů, že velmi špatní žáci se stali znamenitými lidmi a naopak znamenití žáci se v životě nijak zvlášt neosvědčili. Rozhodně Vás ujišťuji, že Vaš nezdar, pokud to na mně závisí, nic nezmění na Vašich stycích s *Melchiorem*. Bude mi vždy potěšením, uvidím-li, že se náš syn přátelí s mladým mužem, jenž si, nechť si už o něm svět soudí jakkoliv, dovedl získati i mé plné sympatie.

A tak jen hlavu vzhůru, pane Stiefele! -
Podobné krize naléhají na každého z nás
a naší povinností je právě překonat i je.
Kdyby tu chtěl hned každý sáhnout po
dýce a jedu, nebylo by brzy vůbec lidí na
světě. Přihlaste se k nám zase co nejdříve
a přijměte srdečný pozdrav od své Vám
trvale nakloněné

mateřské přítelkyně

Fanny G.

OBRAZ ŠESTÝ

*Zahrada u Bergmannů v zářivém ranním vý-
sluní.*

Vendla: Proč pak jsi se vykradla ze svět-
nice? - Hledat fialky! - Protože mne matka
vidí se usmívat. - Proč pak také už neumíš
sevířít rty? - Nevím. - Nevím, nenalézám
slov...

Cesta jako plyšový koberec - ani kamén-
ku, ani trnu. - Nohy se mi nedotýkají ze-
mě... Ó, jak jsem v noci spala!

Zde byly. - Je mi tak vážně jako jeptišce
při přijímání. - Sladké fialky! - Tiše, ma-
mičko. Obleknu si švoje kajicnické rou-
cho. - Ach Bože, kdyby přišel někdo, je-
muž bych mohla padnout kolem krku a
vyprávět!

OBRAZ SEDMÝ

*Večerní soumrak. Na obloze lehké mraky. Ce-
sta se vine mezi nízkým houštím a ostřici. Ne-
daleko šumí teka.*

Mořic: Bude tak lépe. - Nehodím se sem.
Ať se třebaš pro mne postaví na hlavy. -
Přirazím za sebou dveře a vyjdu ven. -
Nezáleží mi tolik na tom, abych se tu dal
utlačovat.

Nevtíral jsem se. Co bych se teď vtíral! -
Nemám smlouvy s Pánem Bohem. Nechť
si kdo kroutí vč, jak kroutí. Byl jsem sem
vtlačen. - Svě rodiče za to nečiním odpo-
vědnými. Ačkoliv, musili být připraveni
na nejhorší. Byli dost staří, aby věděli, co
činí. Byl jsem nemluvně, když jsem se na-
rodil - jinak bych byl na tolik chytrým,
abych se stal honem někým jiným. - Proč
mám za to pykat, že všichni ostatní tu již
byli!

Musil bych být na hlavu padlý... dá-li mi
někdo darem vzteklého psa, pak mu vrá-
tím vzteklého psa. A nechce-li si svého
vzteklého psa vzít zpátky, pak chci být
lidský a...

Musil bych být věru na hlavu padlý!

Člověk se narodí holou náhodou a neměl
by mít práva ani po nejzralejší rozvaze -
- - ne, je to k zastřelení!

- Počasí alespoň zdá se mít jakýs ohled.

Po celý den byl déšť na spadnutí a přece vydrželo. - Jaký vzácný poklid vládne v přírodě. Nikde nic křiklavého, vydražujícího. Nebe a země jsou jako průhledné předitivo. A při tom zdá se, jakoby všemu bylo na světě dobře. Krajina je miloučká jako nápěv ukolébavky - *Spi, dělátko, spi* - jak zpívávala slečna *Eulalie*. Škoda, že drží lokty tak nepůvabně! - Na svatou Cecílii tančil jsem naposled. *Eulalie* tančí jen s partii. Její hedvábná roba byla vystřížena vzadu i napřed. Vzadu až k pásu a napřed až - - - Jistě neměla košile . . .

- To by bylo něco, co by mne mohlo ještě upoutat. - Ale spíše jen jako kuriosita. - Je to asi prazvláštní pocit - - - pocit, jakoby byl člověk unášen peřejemi - - - Nepovím nikomu, že se vracím s nevyřízenou záležitostí. Budu se tvářit, jakobych byl všecko prožil . . . Je v tom něco zahanbujícího, míjí za sebou lidský život a nepoznat při tom ani toho nejlidštějšího. - Přicházíte z *Egypta*, velevážený, a neviděl jste *pyramid*? Nebudu dnes zase plakat. Nebudu zase myslet na svůj pohřeb - - - *Melchior* mi položí věnec na rakev. Pastor *Holobřich* bude těšit mé rodiče. Rektor *Žahavec* bude citovat příklady z dějin - Náhrobku ani nedostanu. Byl bych si přál sněhobílé urny z mramoru na černém sienitovém pod-

stavci - ale, chvála Bohu, nebudu jí postrádat. Pomníky jsou pro živé, ne pro mrtvé. Potřeboval jsem téměř celého roku, abych se v duchu se vším rozloučil. Nechci už plakat. Jsem rád, že se mohu ohlížet zpět bez hořkosti. Jak mnohý krásný večer jsem zažil s *Melchiorem*! - pod vrkami u řeky; u myslivny; na silnici venku, kde stojí pět lip; na zámeckém vrchu mezi naslouchavými troskami *Runenburgu* - - - Až udeří hodina, chci myslet ze všech sil, na šlehanou smetanu. Šlehaná smetana mne však nezadrží. Zacpává a zanechává přec příjemnou poslední chuť . . . I lidi jsem si představoval mnohem horšími. Nepoznal jsem nikoho, kdo se dle svých sil nesnažil o nejlepší. S mnohým jsem měl soucit sobě k vůli.

Putuji k oltáři jako jinoch ve staré *Etrurii*, jehož poslední zachroptění vykupuje zdar jeho bratří pro nastávající rok. - Ochutnávám doušek za douškem tajuplnou hrůzu odpoutání se ode všeho. Vzlykám žalem nad svým osudem. - Život objal mě jen chladným loktem. Odtamtud s druhé strany vidím, jak mi kynou vážné vlídné pohledy: bezhlavá královna, bezhlavá královna - soucítěně, s měkkou náručí mne očekávající . . . Vaše příkazy platí pro nedospělé; mám svou volnou vstupenku sám v sobě. Spadne-li kukla, motýl odletí; pryč se vše-

mi přízraky. - Nezahrávejte si, vždyť je to všecko podvod! Ve mně se rozsvítilo, život toť věc vkusu.

Ilsa (v rozedraných šatech, s pestrým šátkem na hlavě, uchopí ho ze zadu za rameno): Co pak jsi ztratil?

Mořic: Ilso?!

Ilsa: Co tu hledáš?

Mořic: Proč mne tak lekáš?

Ilsa: Co hledáš? - Co jsi ztratil?

Mořic: Proč mne tak hrozně lekáš?

Ilsa: Přicházím z města. Jdu domů.

Mořic: Nevím, co jsem ztratil.

Ilsa: Pak ti také nebude nic platno hledat.

Mořic: Sakrment, sakrment!!

Ilsa: Čtyři dny jsem už nebyla doma.

Mořic: - Tiše jako kočka!

Ilsa: Protože mám na nohou plesové střevíce. - Maminka bude koukat! - Pojď se mnou až k našemu domu!

Mořic: Kde pak jsi zase cárala?

Ilsa: V *Priapii*!

Mořic: *Priapii*?

Ilsa: U *Nohla*, u *Rehrendorfa*, u *Padinského*, u *Lenze*, *Ranka*, *Spühlera* - u všech možných! - *Cililink* - ta bude řídit!

Mořic: Malují tě?

Ilsa: *Fehrendorf* mě maluje jako světicí na sloupu. Stojím na korinthské hlavici. *Fehrendorf*, to ti je vykutálenec. Posledně jsem mu rozšlápla tubu. Omázne mi štětec

o vlasy. Dám mu pohlavek. On mi hodí paletu na hlavu. Převrátím štafli. On s malířským podložkem za mnou přes divan, stoly, židle, kolem celého atelieru. Za kamny ležela skizza: - Hodnej bejt, anebo ji roztrhám! - Přisahal amnestii a pak mne na konec ještě strašně zlíbal - povídám ti, strašně.

Mořic: Kde pak přenocuješ, když zůstaneš ve městě?

Ilsa: Včera jsem byla u *Nohla* - především u *Bojokeviče* - v neděli u *Oikonomopula*. U *Padiňského* jsme pili sekt. *Valabregez* prodal svého *Morem stíženého*. *Adolar* pil z popelníku. *Lenz* zpíval *Vražedníci dítěte* a *Adolar* rozbil kytaru. Byla jsem tak opilá, že mne musili donést do postele - - Ty chodíš pořád ještě do školy, *Morici*?

Mořic: Ne, ne... v tomhle semestru vystoupím.

Ilsa: Dobře uděláš. Ach, jak ten čas letí, když si člověk vydělává peníze! - Vzpomínáš si ještě jak jsme si hráli na *loupežníky*. - *Vendla Bergmannova* a ty a já a ostatní, když jste večer chodívali k nám pít teplé kozí mléko? - Co pak dělá *Vendla*? Viděla jsem ji naposled, když byla ta povodeň. Co dělá *Melchi Gaborů*? - Kouká ještě zamyšleně? - Při zpěvu jsme stávali proti sobě.

Mořic: Filosofuje.

Ilsa: Vendla byla ještě onehdy u nás a přinesla mamince zavařeninu. Já jsem seděla toho dne právě u Isidora Landauera. Potřebuje mne na panenku Marii s Ježíškem. Je to hlupák a protiva. Hu, jako větrná korouhvička! - Je ti zle po flámu? *Moríc*: Po věcerejšku! - Dili jsme jako sloni. O pěti hodinách jsem se motal domů.

Ilsa: Stačil se jen na tebe podívat. - Byly při tom holky?

Moríc: Arabella, kelnerka, ta z Andalusií! - Hostinský nás nechal celou noc s ní o samotě.

Ilsa: Stačil jen se na tebe podívat, Morici! - Mně není nikdy po flámu zle. V minulém masopustě jsem se nedostala tři dni a tři noci do postele a ze šatů. Z reduty do kavárny, v poledne Bellavista, večer tingl-tangl a v noci zas reduta. *Lena* byla se mnou a flustá *Viola* - A tu třetí noc našel mne *Jindřich*.

Moríc: Což pak tě hledal?

Ilsa: Klopýtl přes mou ruku. Ležela jsem bez vědomí ve sněhu na ulici. - Pak jsem šla k němu. Čtrnáct dní jsem se odtamtud nehnula - bylo to děsné. - Ráno jsem si musila přehodit jeho perský župan a večer chodit po pokoji v černém kostymu pážete; na krku, na kolenou a na rukávech bílé, krajkové výložky. Každého dne mne fotografoval v jiném aranžmá - jednou na

pohovce jako *Āriadnu*, jednou jako *Leđu*, jednou jako *Ganymeda*, jednou na všech čtyřech jako ženského *Nabuchodonosora*. Při tom blouznil o zabítí, o zastřelení, sebevraždě a uhelném plynu. Časně z rána vzal si do postele pistol, nabil ji zašpičatělými kulemi a přiložil mi ji na prsa: Jen jedině zamrknutí a stisknu! - Ó, byl by stiskl, *Morici*, ten by byl stiskl! - A pak si vstrčil pistol do úst jako foukačku. To prý dráždí pud sebezachování a pak - brrr - kulka by mi byla projela páteří.

Moríc: Žije ještě?

Ilsa: Což pak vím! - Nad postelí bylo ve stropě zapuštěno zrcadlo. Ložnice byla vysoká jako věž a světlo tam bylo jako v divadle při opeře. Viděla jsem se tam jakobych opravdu visela s nebe. V noci se mi zdály hrozné věci. - Bože, ó Bože, jen kdyby byl zase den! - Dobrou noc, *Ilso*. Když spíš, jsi krásná k vraždění!

Moríc: Žije ještě ten tvůj *Jindřich*?

Ilsa: Ví Bůh, že ne! - Když šel jednoho dne pro absint, přechodila jsem si plášť a vykradla jsem se na ulici. Bylo po masopustě; policie mne chytila; co prý dělám v mužských šatech? - Zavedli mne na hlavní stráž. A tu právě přicházeli *Nohl*, *Fehrendorf*, *Padinský*, *Spühler*, *Oikonomopulos*, *celá Priapia*, a zaručili se za mne. V drožce mne dopravili do *Adolarova* atelieru. Od

té doby jsem té hodě vkrna, Fehrendorf je opičák, Nahl je prase, Bajkovič veje, Laison hyena, Oikonomopulos velšloun - ale proto přec je mám všechny ráda a nechtěla bych se na nikoho jiného pověsit, i kdyby byl svět plný archandělů a milionářů!

Mořic: - Musím nazpět, Ilso.

Ilso: Dojď se mnou až k našemu domu!

Mořic: - K čemu? - Nač? -

Ilso: Teplé kozí mléko! - Napálím ti kadeře a pověsím ti na krk zvoneček. - Máme také ještě dřevěného koníčka, s tím si můžeš hrát.

Mořic: Musím nazpět. - Mám ještě na svědomí rod Šassanidů, kázání na hoře a parallelepipedon. - Dobrou noc, Ilso!

*Ilso: Špinkej sladce!... Chodíváte ještě tam dolů k *viguamu*, kde Melchi Gaborů pochoval můj tomahavk? - Brrr! Než dojde na vás, budu ležet na smetišti. (Odkvapí.)*

Mořic (sám): - - - Jen slovo by to bylo stálo. - (Volá.) - Ilso! - Ilso! - - Na štěstí už neslyší.

- Nejsem v náladě. - K tomu je třeba volné hlavy a veselého srdce. - Škoda, škoda té příležitosti!

... řeknu, že jsem měl nad svými postelemi mohutná křišťálová zrcadla - že jsem si vychoval nevázané hřibě - že si musilo přede mnou vykračovat po koberci v dlou-

hých černých hedvábných punčochách a černých lakových botkách, v černých dlouhých flac rukavicích, černý samet kolem krku - že jsem je v záchvatu šílenství zardousil ve svých poduškách... budu se usmívat, až bude řeč o rozkoši... budu - Vykřiknout! - Vykřiknout! - Bítí tebou, Ilso! - Priapia! - Bez vědomí! - To mi ubírá síly! - To dítě štěstěny, to sluneční dítě - ta dávkyně radosti na mé neradostné cestě! - - Ó! - Ó!

(V křovi na břehu.) Tak jsem je bezděky přec zase našel - to sedátko v trávě. Divizny jakoby byly od včerejška povyrostly. Výhled mezi vrbami je ještě tentýž. - Řeka plyne těžce jako roztavené olovo. Abych nezapomněl... (Vgtáhne z kapsy dopis pani Gaborové a spálí jej.) - Jak ty jiskry těkají - sem tam, křížem krážem - duše! - padající hvězdy! -

Nežli jsem zapálil, bylo ještě vidět rákosí a pruh na obzoru. - Teď už se seřmělo. - Teď už nepůjdu domů.

DĚJSTVÍ TŘETÍ

OBRAZ PRVNÍ

Konferenční pokoj. - Na stěnách obrazy Pestalozziho a J. J. Rousseaua. Kolem zeleného stolu, nad nímž hoří několik plynových plamenů, sedí profesori Vrtichvost, Klátivoc, Hladopás, Kostilam, Blekota a Muchomor. Na hořejším konci na vyvýšeném sedadle rektor Žahavec. Pedel Pospíchal krčí se u dveří.

Žahavec: ... Přál by sobě snad některý z pánů ještě poznámky? - - Dánové! - Nelze-li nám jinak, nežli navrhnouti slavnému ministerstvu vyučování relegaci našeho těžce provinilého žáka, pak nám toho nelze jinak už z důvodů nesmírně závažných. Nelze nám jinak, má-li být odpykáno neštěstí, jež se již stalo, ale nám nelze právě tak jinak, má-li být náš ústav napříště uchráněn podobných otřesů. Nelze nám jinak, má-li být náš těžce provinilý žák potrestán za demoralisující vliv, jež vykonával na svého spolužáka; nelze nám však konečně jinak, máme-li zabrániti, aby téhož vlivu neměl i na své ostatní spolužáky. Nelze nám jinak - především z toho nejzávažnějšího, pánové, z toho, všechny námítky dokonale vyvracejícího důvodu - že jest nám chrániti našeho ústavu před

zhoubou sebevražedné epidemie, která propukla již na různých gymnasiích a až dosud vzdorovala všem prostředkům, přitoutati gymnasistu k jeho existenčním podmínkám, výchovou jeho na vzdělance vytvořeným. - - Přál by sobě některý z pánů ještě poznámky?

Vrtichvost: Nelze mi déle uzavíratí se přesvědčení, že by bylo konečně na čase, otevřítí někde okno.

Blekota: Da-panuje zde a-a-atmosféra jako v podzemních kata-katakombách, jako v a-aktových síních někdejšího wetzlar-ského ko-ko-ko-ko-komorního soudu.

Žahavec: Dospíchale!

Pospíchal: Pan rektor ráčí!

Žahavec: Otevřte jedno okno! Máme na štěstí s dostatek atmosféry venku. Přál by sobě snad některý z pánů ještě poznámky?

Muchomor: Chtějí-li moji páni kollegové dáti otevřítí jedno okno, nečiním proti tomu principiálních námitek. Že se však toto okno nemusí otevírat právě za mými zády, je samozřejmo!

Žahavec: Dospíchale!

Pospíchal: Pan rektor poroučí!

Žahavec: Otevřte druhé okno! - - Přeje sobě snad některý z pánů nějaké poznámky?

Hladopás: Aniž je mým úmyslem produ-

žovatí nějak kontroversu, chtěl bych jen připomenouti okolnost, že druhé okno jest již od podzimních prázdnin zazdženo.

Žahavec: Pospíchale!

Pospíchal: Pan rektor poroučí!

Žahavec: Nechte druhé okno zavřeno! -

Vidím se nucena, pánové, předložit návrh k hlasování. Žádám těch pánů kollegů, kteří jsou pro to, aby jediné okno, jež možno vzítí v úvahu, bylo otevřeno, povstali ze svých sedadel. (*Počítá.*) - Jeden, dva, tři. - Jeden, dva, tři. - Pospíchale!

Pospíchal: Pan rektor poroučí!

Žahavec: Nechte toto jedno okno také zavřeno! - Pokud mne se týče, chovám přesvědčení, že atmosféra zde jest v každém ohledu uspokojující! - - Dřál by si některý z pánů ještě poznámky? - - Pánové! - Připusťme, že bychom opomenuli navrhnouti slavnému ministerstvu vyučování relegaci našeho těžce provinilého žáka, pak učiní nás slavné ministerstvo vyučování zodpovědnými za neštěstí, jež se událo. Z různých těch gymnasií, jež byla stížena epidemií sebevražd, byla ta, v nichž padlo pět a dvacet procent zhoubám epidemie sebevražd, slavným ministerstvem vyučování suspendována. Ochrániti náš ústav před touto zdrcující pohromou, jest povinností nás jakožto strážců a zachovatelů ústavu. Hluboce želíme toho, vážení

páni kollegové, že nám nelze připustiti ostatní kvalifikace našeho těžce provinilého žáka jakožto polehčující okolnosti. Shovívavý postup, jenž by se oproti našemu těžce provinilému žáku dal jinak ospravedlniti, vůči tomu, že náš ústav je té doby právě ohrožen na své existenci způsobem co nejhroživějším, by se ospravedlniti nedal. Stojíme před nutností, souditi vinníka, nemáme-li býti souzeni my neviní. - Pospíchale!

Pospíchal: Pan rektor poroučí!

Žahavec: Přiveďte ho nahoru!

Pospíchal (*odejde*).

Blekota: Jestliže pa panující a-a-atmosféra je, jak ze smě-směrodatné strany právě bylo řečeno, téměř či docela uspokojující, pak navrhuji, aby bylo během le-letních prázdnin i druhé okno za-za-za za-za-zazdženo!

Muchomor: Nezdá-li se našemu milému kollegovi Blekotovi tato místnost dostatečně ventilována, pak navrhuji, aby se dal našemu milému kollegovi Blekotovi připevnit ventilator na čelo.

Blekota: To-to-to si nedám líbit! - Hruhrubství si nepotřebuji dát líbit! - Mám svých pě-pě-pě-pět smyslů pohromadě...!

Žahavec: Vidím se nucena žádati pánů kollegů Muchomora a Blekoty, aby se poněkud mírnili. Náš těžce provinilý žák zdá se být již na schodech.

Pospichal (otevirá dveře).

Melchior (bledý, ale zmužilý, vstupuje do shromáždění).

Žahavec: Přistupte sem blíže ke stolu! - Když byl obdržel pan soukromník Stiefel zprávu o hanebném zločinu svého syna, prohledával zdrcený otec, s nadějí, že snad mu bude touto cestou možno dopátrati se příčiny ohavného skutku, pozůstalé věci svého syna Morice, i narazil při tom na jistém, k věci nenáležejícím místě, na písemnost, jež, aniž nám činí onen ohavný skutek vysvětlitelným, poskytuje pro projevivší se při něm morální rozvrat pachatele doklad pohříchu až příliš dostatečný. Jde totiž o pojednání na dvacet stran dlouhé, ve formě rozmluvy psané, *Soulož* nadepsané, vyobrazeními v životní velikosti opatřené, nejnestoudnějšími necudnostmi přeplněné, kteréž asi tak právě vyhovuje nejvystupňovanějším požadavkům, jaké by zvrhlý zhýralec mohl klásti na oplzlou četbu. -

Melchior: Já jsem . . .

Žahavec: Vám jest tiše se chovati! - Když nám byl pan soukromník Stiefel doručil zmíněnou písemnost a my jsme zdrcenému otci slíbili, že za každou cenu zjistíme pisatele, byl rukopis zde před námi ležící srovnán s rukopisy veškerých spolužáků zemřelého zlosyna a ukázalo se po jedno-

hlasném úsudku shromážděného učitelského sboru, jakož i v dokonalé shodě se zvláštním dobrozdáním našeho váženého pana kollegy pro krasopis, že rukopis tento jeví nejpodobnější podobnost s *vaším*. -
Melchior: Já jsem . . .

Žahavec: Vám jest tiše se chovati! - Nehledíce k zdrcujícímu zjištění této podobnosti, autoritami nade všecku pochybnost povýšenými uznané, máme za to, že smíme prozatím ještě vyčkati s dalšími opatřeními, abychom dříve a v prvé řadě podrobili vinníka obšírnému výslechu o zjištěném u něho a jej následkem toho zatěžujícím přečinu proti mravnosti s vyplývajícím z toho podnětem k vlastnímu zbavení se života. -

Melchior: Já jsem . . .

Žahavec: Vám jest k přesně formulovaným otázkám, jež vám pořadem předložím, otázku za otázkou, odpověděti prostým a skromným *ano* nebo *ne*. - Pospíchale!

Pospichal: Pan rektor poroučí!

Žahavec: Akta! - - Žádám našeho zapisovatele, pana kollegu Muchomora, aby nyní vše pokud možno doslovně zanášel do protokolu. - (*K Melchiorovi.*) Znáte tuto písemnost?

Melchior: Ano.

Žahavec: Víte, co tato písemnost obsahuje?

Melchior: Ano.

Žahavec: Jest písmo této písemnosti vaše písmo?

Melchior: Ano.

Žahavec: Jste vy pisatelem této oplzlé písemnosti?

Melchior: Ano. - Proším však, pane rektore, aby mi v tom byla dokázána *jediná* oplzlost.

Žahavec: Vám jest k přesně formulovaným otázkám jež vám předkládám, odpovídati prostým a skromným *ano* nebo *ne*!

Melchior: Nenapsal jsem nic víc a nic méně než co jest skutečnost, vám zcela dobře známá!

Žahavec: To je hanebnost!

Melchior: Žádám vás, abyste mi v tom spisku ukázal *jediné* provinění proti mravnosti!

Žahavec: Myslíte snad, že si můžete tropiti ze mne šašky? - Pospíchale...!

Melchior: Já mám...

Žahavec: Máte právě tak málo úcty před důstojností svého sboru učitelů, zde shromážděného, jako cituslušnosti pro v člověku zakouřený pocit pro diskretnost studu mravního řádu světového! - Pospíchale!!

Pospíchal: Pan rektor poroučí!

Žahavec: Vždyť jest toto pojednání hotový *Langenscheidt*, jimž je možno naučiti se tomuto hnusnému volapůku ve třech hodinách!

Melchior: Já jsem...

Žahavec: Žádám našeho zapisovatele, pana kolegu Muchomora, aby uzavřel protokol!

Melchior: Já jsem...

Žahavec: Vám jest mlčet!! - Pospíchale!

Pospíchal: Pan rektor ráčí poroučet!

Žahavec: Pryč s ním!

OBRAZ DRUHÝ

Hřbitov, prší proudem. - Před otevřeným hrobem stojí pastor Holobřich s roztaženým deštníkem v ruce. Po jeho pravici soukromník Stiefel, jeho přítel Ziegenmelker a strýc Probst. Po levici rektor Žahavec s profesorem Kostilamem. Gymnasisté uzavírají kruh. Poněkud dále před náhrobkem, zpola rozpadlým, Ilsa a Marta.

Pastor Holobřich: ... Neboť ten, kdo odmítl od sebe milost, kterouž věčný otec náš nás v hřichu narozené požehnává, ten zemře duchovní smrtí! - Kdo však, odpíraje svévolně a tělesně bohu úctu mu přináležející, jen ďáblu žil a sloužil, ten zemře tělesnou smrtí! - Kdo však zločinně odhodil kříž, jež mu nejvyšší Slitovník uložil pro hříchy jeho, ten v pravdě, v pravdě, pravím, zemře smrtí věčnou! - *(Nabere na lopatu hlíny a vhodí do hrobu.)* - My však, kteří dále a dále putujeme po trnité cestě,

budeme velebiti boha, jenž jest nejvyšší dobrota, a děkovati mu budeme za jeho nevyzpytatelnou milost. Neboť tak jako v pravdě *tento* zde zemřel smrtí *trojnásobnou*, tak v pravdě uvede bůh spravedlivého do blaženosti a života věčného. - Amen.

Soukromník Stiefel (s hlasem, v slzách se dusícím, hodí těž lopatu hlíny do hrobu): Ten hoch nebyl můj! - Ten hoch nebyl můj! - Ten hoch se mi hned od malička nelíbil! *Rektor Žahavec (hodí lopatu hlíny do hrobu):* Sebevražda jakožto co možno nejpovážlivější prohlášení proti mravnímu řádu světovému jest co možno nejpovážlivějším důkazem *pro* mravní řád světový, ježto sebevrah uspořídá mravnímu řádu světovému pronéstí rozsudek a tím potvrzuje jeho trvání.

Profesor Kostilam (hodí lopatu hlíny do hrobu): Sešel - schátral - zlumpačil - a zlu-
dračil!

Strýc Probst (hodí lopatu hlíny do hrobu): Svě vlastní matce bych to nebyl uvěřil, že se může dítě zachovat tak ničemně ke svým rodičům!

Přítel Ziegenmelker (hodí lopatu hlíny do hrobu): Tak se zachovat k otci, jenž již po dvacet let od rána do noci nemyslí na nic než na blaho svého dítěte!

Pastor Holobřich (tiskne ruku soukromníku

Stiefelovi): Vímež, že těm, kdož boha milují, veškeré věci k dobru se obrátí. *Epistola I. ke Korinthským 12. 15.* Damatujte na bezúctěšně zarmoucenou matku a hleďte jí, co ztratila, nahraditi dvojnásobnou láskou!

Rektor Žahavec (tiskne ruku soukromníku Stiefelovi): Nebyli bychom ho asi bez tak mohli nechat postoupiti!

Profesor Kostilam (tiskne ruku soukromníku Stiefelovi): A kdybychom ho byli nechali postoupiti, na jaře byl by zcela najisto zůstal sedět!

Strýc Probst (tiskne ruku soukromníku Stiefelovi): Teď je především tvou povinností, myslet na sebe. Jsi otec rodiny...!

Přítel Ziegenmelker (tiskne ruku soukromníku Stiefelovi): Svěř se mému vedení! - Je to, psí počasí, že se v člověku střeva třesou! - Kdo tu bezprodleně nesáhne po grogu, může mít co dělat se srdeční vadou!

Soukromník Stiefel (utíraje si nos): Ten hoch nebyl můj... ten hoch nebyl můj... (*Odchází, provázen pastorem Holobřichem, rektorem Žahavcem, profesorem Kostilamem, strýcem Probstem a přítelem Ziegenmelkerem. - Děšť polevuje.*)

Jeník Rilow hodí lopatu hlíny do hrobu): Odpočivej v pokoji, poctivý brachu! - Pozdravuj ode mne moje věčné nevěsty, obětované paměti, a doporuč mne co nej-

uctivěji milosti pánbíčka - ty hlupáčku ubohý! - Ještě ti pro tvou andělskou prostoduchost postaví na hrob hasstroše...

Jiří: Našla se pistol? *Robert*: Není třeba pistolí hledat! *Arnošt*: Viděls ho, Roberte? *Robert*: Proklatý, zatracený podvod! - Kdo ho viděl? - Kdo pak? *Otto*: To je to právě! - Přehodili přes něj příkrov. *Jiří*: Měl vypláznutý jazyk? *Robert*: Ne, ale oči měl vyvaleny! - Proto přes něj přehodili příkrov. *Otto*: Příšerné! *Jeník Rilow*: Víš tedy zcela jistě, že se oběsil? *Arnošt*: Dovídá se, že je bez hlavy. *Otto*: Nesmysl. - Žvasty! *Robert*: Vždyť jsem měl v ruce provaz! - Neviděl jsem ještě žádného oběšence, kterého by nezakryli. *Jiří*: Sprostším způsobem nemohl se už poroučet! *Jeník Rilow*: I co, čerta, oběšení je prý zcela hezké! *Otto*: Mně je totiž dlužen ještě pět marek. Vsadili jsme se spolu. Přísahal, že se ve vyšší třídě udrží. *Jeník Rilow*: Ty jsi vinen, že je po něm. Nazvals ho chlubilem. *Otto*: Paprlapap, já musím také dřít celé

noční. Kdyby se byl naučil dějinám fecké literatury, nebyl by se potřeboval oběsit!

Arnošt: Máš slohový úkol, Otto? *Otto*: Teprve úvod.

Arnošt: Já nevím vůbec, co psát. *Jiří*: Což paks při tom nebyl, když nám dával Vrtichvost dispošicí? *Jeník*: Já to stluču nějak z *Demokrita*. *Arnošt*: A já se podívám, nenajdu-li něco v *Malém Mayerově Slovníku*. *Otto*: Máš už na zítřek Virgíla? - - - - - (*Gymnasisté odejdou. - Marta a Ilša přistoupí k hrobu.*)

Ilša: Honem, honem! - Tamhle za námi už přicházejí hrobaři. *Marta*: Což abychom raději počkali, Ilšo? *Ilša*: Nač pak? - Přineseme nové. Stále nové a nové! - Roste jich dost. *Marta*: Máš pravdu, Ilšo! (*Hodí do hrobky břečtanový věnec.*) *Ilša* (*rozevře zástěru a dá sypati se na hrob celému dešti svěžích sasanek*). *Marta*: Vykopu naše růžové keře. Bití dostala bych i bez tak! - Zde se jim bude dařit. *Ilša*: A já je budu zalévat, kdykoliv půjdu kolem. Natrhám pomněnek u Zlatého potoka a kosatce přinesu z domu. *Marta*: To bude krása! Opravdu, krása! *Ilša*: Byla jsem už za mostem, a v tom jsem zaslechla výstřel.

Marta: Srdéčko ubohé!

Ilsa: A já vím také, proč to udělal, Marto.

Marta: Řekl ti něco?

Ilsa: Parallelepipedon! Ale neříkej to nikomu.

Marta: Ruku na to.

Ilsa: - Zde je pistol.

Marta: Proto jí nemohli nikde nalézt!

Ilsa: Vzala jsem mu ji hned z ruky, když jsem ráno šla kolem.

Marta: Daruj mi ji, Ilso! - Prosím tě, daruj mi ji!

Ilsa: Ne, tu si ponechám na památku.

Marta: Je to pravda, Ilso, že je pochován bez hlavy?

Ilsa: Nabil ji dle všeho vodou! - Kapradí bylo kolem dokola postříkáno krví. Po vrbách visely kusy mozku.

OBRAZ TŘETÍ

Pan Gabor a paní Gaborová.

Paní Gaborová: ...Potřebovali obětního beránka. Nechtěli na sobě nechat obvinění. A protože mělo moje dítě to neštěstí, že těm copañům padlo v pravou chvíli do rány, mám proto nyní já, vlastní jeho matka, pomáhat dokončit těm katanům jejich dílo! - Bůh mne chraň před něčím takovým!

Pan Gabor: - Přihlížel jsem mlčky po čtrnáct let k tvé duchaplné methodě výchovy.

Přičila se mým názorům. Žil jsem odevždy v přesvědčení, že dítě není hračka; dítě má nárok na naši nejposvátnější vážnost. Ale říkal jsem si, jsou-li duch a půvab jednoho s to, aby nahradily vážné zásady druhého, budiž jim dána přednost před těmito vážnými zásadami. - - Nečiním ti výčitek, Fanny. Ale nezastupuj mi cestu, snažím-li se napravit tvoje i moje bezpráví na tom hochovi!

Paní Gaborová: Zastoupím ti tu cestu, pokud jen ve mně proudí krůpěj teplé krve! V polepšovně bude mé dítě ztraceno. Zločinecká povaha dá se snad v takových ústavech napravit. Nevím. Ale dobře založený člověk se tam jistě stane zločincem, jako zajde rostlina, odejmeš-li jí vzduch a slunce. Nejsem si vědoma viny. Děkuji dnes jako vždy nebi, že mi ukázalo cestu, kterou bych probudila ve svém dítěti poctivý charakter a ušlechtilé smýšlení. Co pak učinil tak hrozného? Ani mne nenapadá, chtít ho omlouvat - ale na tom, že je ze školy vyhnán, nenese on viny! A zavinil-li si to sám, pak to také odpykal. Snad to víš všecko lépe než já. Snad jsi theoreticky docela v právu. Ale já nemohu připustit, aby mé jediné dítě bylo násilně odsouzeno k smrti!

Pan Gabor: To nezáleží na nás, Fanny. - Toť risiko, jež jsme vzali na sebe se svým ště-

stím. Kdo je příliš slab pro pochod, ten zůstane na cestě. A není to konečně ani nejhorší, nastane-li to, co je neodvratno, raději dříve. Bůh nás před tím uchovej! Naší povinností je, kolísajícího upevnit, pokud jen náš rozum zná k tomu prostředky. - Že byl vyhnán ze školy, není jeho vinou. Kdyby ho *nebyli* vyhnali ze školy, nebylo by to také jeho vinou! - Máš příliš lehké srdce. Vidíš jen předčasné pohrávání, tam kde jde o základní poruchy charakteru. Vy ženy nejste povolány soudit o takovýchto věcech. Kdo může to napsat, co napsal Melchior, ten je jistě nahnílý v nejnějnějším jádře své bytosti. Kořen je zachvácen. Povaha jen zpola zdravá se k něčemu takovému nepropůjčí. Nikdo nejsme svatý; každý z nás zbloudí od přímočaré cesty. Ale jeho spis představuje *princip*. Jeho spis neodpovídá nějakému náhodnému příležitostnému přestupku; dokumentuje s příšernou zřetelností upřímně chované *předsevzetí*, ono přirozené rozpoložení, onen sklon k *nemorálnimu*, právě proto, že je to nemorální. Jeho spis manifestuje onu výjimečnou duševní poruchu, kterou my právníci označujeme výrazem *morální choromyslnost*. - Dá-li se proti jeho stavu něco pořídít, nemohu říci. *Máme-li* si zachováti alespoň zásvit naděje, a v prvé řadě své neposkvřené

svědomí jakožto jeho rodiče, pak jest pro nás na čase, abychom se ujali díla odhodlaně a s plnou vážností. - Zanechež dalších sporů, Fanny! Cítím, jak to je pro tebe těžké. Víím, že ho zbožňuješ, protože on tak docela odpovídá geniálním rysům v tvém naturelu. Překonej sebe sama! Ukaž se konečně vůči svému synu povznesena nad jakýkoli sebecit!

Pani Gaborová: Bůh stůj při mně, co zmožu já proti tomu všemu! - Člověk musí být *mužem*, aby mohl takto mluvit! Musí být *mužem*, aby se mohl dát tak zaslepit mrtvým písmenem! Musí být *mužem*, aby byl tak slep a neviděl právě toho, co bije do očí! - Jednala jsem vůči Melchiorovi svědomitě a rozvážně hned od prvního dne, kdy jsem seznala, že je příliš vnímavý pro dojmy svého okolí. Což pak jsme odpovědní i za *náhodu*?! Tobě může zítra spadnout cihla na hlavu, a pak přijde tvůj přítel - tvůj otec, a místo aby hojil tvou ránu, šlápane na tebe! - Nedám si své dítě vraždit před očima. Proto jsem jeho matka. - Je to nepochopitelné! Je to neuvěřitelné! Co pak tam napsal pro všecko na světě! Nemní-li pak to spíše nejpádňší důkaz jeho nevinnosti, jeho hlouposti, jeho dětské nedofknutosti, že mohl napsat něco takového! - Jen kdo se vůbec nevyzná v lidech - snad jen úplně bezduchý byrokrat anebo

vtělená omezenost, může zde věřit morální poruchu! - Říkej si, co chceš. Dáš-li Melchiora do polepšovny, my dva se rozejdeme! A pak se na to podívám, nenajdu-li někde ve světě pomoc a prostředky, abych své dítě vyrvala záhubě.

Pan Gabor: Smíříš se s tím, nezbude ti jiného - ne-li dnes, tedy zítra. Diskontovat s neštěstím, není pro nikoho snadné. Budu ti stát po boku a kdyby tvá síla hrozila podlehnout, nebudu se bát ani námahy ani oběti, abych ulevil tvému srdci. Budoucnost se mi jeví tak šedou, tak pod mraky - a již by mi jen chybělo, abych ztratil i tebe.

Pani Gaborová: Již nikdy ho neuvídím; již nikdy ho neuvídím. Nesnese sprostoty. Nesmíří se se špínou. Rozlomí pouta; příklad příliš strašlivý vznáší se mu před očima! - A uvidím-li ho zase - bože, bože, to jeho srdce, tak jaře slunné - jeho jasný smích - všecko, všecko - jeho dětinná odhodlanost, zápasit zmužile za dobro a právo - ó toto jitrní nebe, jak jsem je, světlé a čisté, uchovávala v jeho srdci jako svůj nejdražší majetek... Mě čiň zodpovědnou, volá-li přestupek po trestu! Mě čiň zodpovědnou! Čiň se mnou co chceš! Já nesu vinu. - Ale nevztahuj své strašlivé ruky po dítěti.

Pan Gabor: On se provinil!

Pani Gaborová: On se neprovinil!

Pan Gabor: On se provinil! - - - Byl bych všecko dal za to, abych to mohl tvé bezmezné lásce uspořít. - - Dnes ráno přijde ke mně jistá paní, všecka vyjevená, sotva řeči schopna, s tímto listem v ruce - dopisem, svědčícím její patnáctileté dceři. Z hloupé zvědavosti jej prý otevřela; děvče nebylo doma. - V tomto listě prohlašuje Melchior patnáctiletému dítěti, že to co učinil, nedopřává mu klidu, že se na ni provinil atd. atd., ale ovšem že prý za vším stojí. Ona nechť se nermoutí, i kdyby to mělo následky. Chystá se prý již zjednatí pomoc; jeho relegování mu to usnadňuje. Někdejší pochybení může prý vésti ještě k jejich štěstí - a podobné hrozné tlachy.

Pani Gaborová: To je nemožné!!

Pan Gabor: List je padělán. Běží tu o podvod. Že je relegován, je po celém městě známo, někdo hledí z toho těžit. S hochem jsem ještě nemluvil - ale podívej se prosím tě na ruku! Podívej se, jak to je psáno!

Pani Gaborová: Neslýchaný, nestoudný klučkovský kousek!

Pan Gabor: Tak se obávám!

Pani Gaborová: Ne, ne - nikdy a nikdy!

Pan Gabor: Tím lépe bude pro nás. - Ta žena se mne ptá, lomíc rukama, co má činit. Řekl jsem jí, že nemá svou patnáctiletou dceru nechat lézt po senících. Dopis mi tu na štěstí zanechala. - Pošleme-li nyní

Melchiora na jiné gymnasium, kde nebude ani pod dozorem rodičů, můžeme tu mít ve třech nedělích zase týž případ - novou relegaci - jeho jaře slanné srdce tomu přímo uvykne. - Řekni mi, Fanny, kam s tím hochem?!

Paní Gaborová: - Do polepšovny -

Pan Gabor: Jak že...?

Paní Gaborová: ... Do polepšovny!

Pan Gabor: Najde tam v první řadě, čeho se mu doma neprávem nedostávalo: železnou kázeň, zásady a mravní tlak, jemuž je za každých okolností nucen se podrobit. - Ostatně není polepšovna právě tím místem hrůzy, jaké si ty pod tím slovem představuješ. Hlavní váha se v ústavě klade na rozvoj křesťanského smýšlení a cítění. Hoch se tam konečně naučí chtít *dobré* na místě zajímavého, a brátí při svých skutečích na potaz nikoliv své sklony, nýbrž *zákon*. - - Před půl hodinou jsem dostal telegram od svého bratra, jenž mi potvrzuje výpověď oné paní. Melchior se mu svěřil a žádal ho o 200 marek, aby s tím děvčetem mohl ujetí do Anglie...

Paní Gaborová (zakrývá si tvář): Milosrdné nebe! (*Klesne zdrcena.*)

OBRAZ ČTVRTÝ

V polepšovně. - Chodba. - Diethelm, Reinhold, Ruprecht, Helmuth, Gaston a Melchior.

Diethelm: Tady je dvacetifeník!

Reinhold: Co s ním?

Diethelm: Položím ho na zem. Vy se postavíte kolem do kola. Kdo ho trefí, dostane ho.

Ruprecht: Hraješ s námi, Melchiore?

Melchior: Ne, děkuji.

Helmuth: Ten Josef!

Gaston: Ten už nemůže. Je tu na zotavenou.

Melchior (pro sebe): Není to moudré, že se jich straním. Všickni mne pozorují. Musím dělat, co oni - jinak půjde vše k čertu. - - Věznění činí z nich sebevrahy. - - Zlomím-li vaz, také dobře! Vyvážnu-li odtud, bude také dobře! Mohu jen získat. - Ruprecht se se mnou spřátelí, a ten se tu vyzná. - Abych ho pobavil, budu mu vyprávět kapitolu o Tamaře, o Moabovi, o Lotovi a jeho rodině, o královně Vasti a o Abisag ze Sunemu. - Má nejnešťastnější fyziologii na celém tomto oddělení.

Ruprecht: Mám to!

Helmuth: Já tě ještě dohoním!

Gaston: Možná že pozejtří!

Helmuth: Hned! - Ted! - Ó bože, ó bože...

Všickni: Summa - summa cum laude!!

Ruprecht (běra peníz): Děkuji pěkně!
Helmuth: Sem s ním, pse!
Ruprecht: Prase?
Helmuth: Šibeničníku!!
Ruprecht (udeří ho do tváře): Tu máš! (*Uteče.*)
Helmuth (běží za ním): Já ho zabiju!
Ostatní (běží za nimi): Hop, chyť ho! Hop!
Hop! Hop!
Melchior (samoten, obrácen k oknu): - Tu jde dolů hromosvod. - Bude nutno ovinout jej kapesníkem. - Pomyslím-li na ni, vžene se mi všechna krev do hlavy. A Moric leží mi v nohou jako olovo. - - - Půjdu do nějaké redakce. Dají-li mi sto marek měsíčně, budu kolportovat! - sbírat denní zprávy - psát - lokální věci - ethicky - - psychofysicky . . . hlady se už tak snadno neumře. Jsou lidové kuchyně, vegetariánské jídelny. - Dům je vysoký šedesát stop a omítka se drolí . . . Ona mne nenávidí - nenávidí mne za to, že jsem ji připravil o svobodu. Nechť se zachová jakkoliv, znásilněním to zůstane. - Mohu toliko doufat, že během let znenáhla . . . Ode dneška za týden bude úplněk. Zítra namažu veřeje. Do soboty musím zvědět za každou cenu, kdo má klíč. - V neděli při večerní pobožnosti kataleptický záchvat - snad dá pánbůh, že nikdo jiný neonemocní! - Všecho leží přede mnou tak jasně, jako by se to bylo již událo. Přes okenní řimsu dostanu se

lehce - jen vyšvihnout se - popadnout - ale bude třeba jej ovinout kapesníkem. - Tu přichází velkoinkvizitor. (*Odejde v levo.*)
Dr. Prokrustes (s mistrem zámečnickým z prava): . . . Okna jsou sice ve třetím patře a dole jsou nasázeny kopřivy. Ale co se starají ti zvrhlíci o kopřivy. - Minulé zimy nám jeden vylezl vikýřem ve střeše a měli jsme dlouhé opletačky se zvedáním, dopravou a pohřbem . . .

Mistr zámečnický: Přejete si mříže z kovaného železa?

Dr. Prokrustes: Z kovaného železa - a protože se nedají zapustit, tedy pevně zanýťovat.

OBRAZ PÁTÝ

Ložnice. - Paní Bergmannová, Ina Müllerová a medicínální rada Dr. von Brausepulver. - Vendla v posteli.

Dr. von Brausepulver: Kolik je vám vlastně let?

Vendla: Čtrnáct a půl.

Dr. von Brausepulver: Dávám užívat *Blaudovy* pilulky už po patnáct let a pozoroval jsem ve velkém počtu případů nejskvělejší výsledky. Dávám jim přednost před rybím tukem a železitými víny. Počňte třemi až čtyřmi pilulkami denně a stupňujte to tak rychle, pokud to snesete. Slečně Elfriedě baronesse z Witzleбену jsem nařídil při-

dávati každého třetího dne jednu pilulku. Baronessa mi však dobře neporozuměla a přidávala každého dne tři pilulky. Za celé tři týdny mohla se již baronessa se svou paní máti odebrati k další léčbě do Pyrmontu. - Od únavných procházek a zvláštní výživy dávám vám dispens. Za to mi slibte, milé dítě, že se tím pilněji budete pohybovat a že bez okolků budete žádat jídla, jakmile se vám jen dostaví chuť. Pak brzy ta tíseň u srdce povolí - i bolesti hlavy, mrazení a závratí - a ty strašlivé poruchy trávení. Slečna Elfrieda baronessa z Witzlebenu snědla už za týden po započetí léčby celé pečené kuřátko s mladými brambůrky.

Paní Bergmannová: Smím vám nabídnout sklenici vína, pane medicínální rado.

Dr. von Brausepulver: Děkuji vám, milá paní Bergmannová. Můj kočár čeká. A neberte si to tak příliš k srdci. V několika týdnech bude naše milá malá pacientka opět svěží a čilá jako gazela. Jen buďte dobré myslí. - Dobrý den, paní Bergmannová. Dobrý den, milé dítě. Dobrý den, dámy. Dobrý den.

Paní Bergmannová (provází ho přede dveře).
Ina (u okna): - Váš platan počíná se už pestře barvit. - Vidíš to z postele? - Krátká nádhera, sotva že to stojí za tu radost, když ji tak vidíme přicházet a zase odchá-

zet. - Ale já teď musím už také jít. Müller na mne čeká před poštou a dříve ještě musím k švadleně. Muki dostane své první kalhotky a Karlovi chystám nový trikotový šat na zimu.

Vendla: Někdy je mi tak blaze - všechno jediná radost a sluneční zář. Ani jsem netušila, že člověku může být tak dobře! Chtěla bych ven, jít za večera po lukách, petrklíče hledat podél řeky a usednout na břeh a oddat se snění... Ale pak zas mne počnou bolet zuby a tu si myslím, že druhého dne musím umřít; je mi horko a zase zima, před očima se mi setmí a pak sem vletí ta nestvůra - - - A kdykoli se pak probudím, vidím, jak maminka pláče. Ó, to mi působí bolest - nemohu ti to ani vypovědět, Ino!

Ina: - Nemám ti povytáhnout polštář?

Paní Bergmannová (vrací se): Doufá, že i to zvracení přestane; a pak že zas pěkně vstaneš... Myslím také, že bude lépe, když brzy zase vstaneš, Vendlo.

Ina: Až sem zase podruhé přijdu, budeš už možná běhat. - S bohem, maminko. Musím nutně ještě k švadleně. Měj se dobře, malá Vendlo! (*Políbí ji.*) A brzy, hodně brzy ať jsi zdráva!

Vendla: S bohem, Ino. - Přines mi petrklíče, až sem zase přijdeš. S bohem. Po-
zdravuj kluky ode mne.

Ina (odchází).

Vendla: Co říkal ještě, maminko, když byl venku?

Pani Bergmannová: Nic neříkal. - Dovídal, že slečna z Witzlebenu také mívala závrati. Bývá to tak prý při bledničce.

Vendla: Řekl, že mám bledničku?

Pani Bergmannová: Máš prý pít mléko a jíst maso a zeleninu, až nabudeš zase chuti k jídlu.

Vendla: Ó mami, mami, já nemám bledničku...

Pani Bergmannová: Máš bledničku, dítě. Jen buď klidna, Vendlo, buď klidna; máš bledničku.

Vendla: Ne, maminko, ne! Víím to. Cítím to. Nemám bledničku. Je to vodnatelnost...

Pani Bergmannová: Máš bledničku. Vždyť to řekl, že máš bledničku. Upokoj se, děťátko. Bude ti zas lépe.

Vendla: Nebude mi lépe. Mám vodnatelnost. Musím umřít, maminko. - Oh, maminko, umru!

Pani Bergmannová: Neumřeš, holčičko! Neumřeš... Milosrdné nebe, neumřeš!

Vendla: Ale proč pláčeš tedy tak žalostně?

Pani Bergmannová: Neumřeš - dítě! Nemáš vodnatelnost. Máš dítě, děvče. Máš dítě! - Ó proč jsi mi to učinila!

Vendla: - Vždyť jsem ti nic neučinila -

Pani Bergmannová: Ó nezapírej ještě, Ven-

dlo! - Víím všecko. Vidíš, nebyla bych ti dovedla říci jediné slovo. - Vendlo, moje Vendlo...!

Vendla: Ale to není přece možné, maminko. Vždyť nejsem provdána...!

Pani Bergmannová: Bože na nebi - to je právě to, že nejsi provdána! To je to hrozné! - Vendlo, Vendlo, Vendlo, cos to učinila!!

Vendla: To opravdu nevím, jako že je bůh nade mnou! Leželi jsme v seně... Nemilovala jsem na celém světě nikoho než tebe, maminko.

Pani Bergmannová: Moje srdéčko -

Vendla: Ó maminko, proč pak jsi mi tehda všecko neřekla!

Pani Bergmannová: Dítě, dítě, nečiňme si srdce ještě těžší! Vzmуж se! Nezoufej si, dítě moje! Říci to čtrnáctiletému děvčeti! Hleď, byla bych spíše připravena na to, že slunce shasne. Nedopustila jsem se na tobě ničeho jiného, než čeho se moje milá matka dopustila na mně. - Důvěřujme jen v pána boha, Vendlo; spolehejme v jeho milosrdenství a čiňme, čeho třeba! Hleď, ještě se nic nestalo, dítě. A nebudeme-li hned malomyslni, pak nás bůh také neopustí. - Buď statečna, Vendlo, buď statečna! - - Tak si člověk někdy usedne u okna a položí ruce do klína, protože se mu všecko v životě obrátilo k dobrému a

najednou se to přivalí, že by člověku hned srdce puklo ... Co - co se tak třeseš?

Vendla: Někdo klepal.

Paní Bergmannová: Neslyšela jsem nic, srdečko moje. - (Jde ke dveřím a otvírá.)

Vendla: Ach, slyšela jsem to zcela zřetelně. - - Kdo je to venku?

Paní Bergmannová: - Nikdo - - - Matka Schmidtová ze Zahradní ulice. - - - Přicházíte právě vhod, matko Schmidtová.

OBRAZ ŠESTÝ

Vinaři a vinařky na vinici. - Na západě klesá slunce za vrcholy hor. Zdola z údolí slyšet jasný hlahol zvonů. Jeník Rilow a Arnošt Röbel, válející se na nejvyšších místech vinice pod převislou skalou ve vadnoucí trávě.

Arnošt: - Jsem přepracován.

Jeník: Nebudme smutní! - Škoda každé chvíle.

Arnošt: Člověk je vidí viset a už nemůže - zítra už budou vylisovány.

Jeník: Přesycení je mi právě tak nesnesitelné, jako hlad.

Arnošt: Ach, už nemohu.

Jeník: Tento svítící muškátový ještěl!

Arnošt: Nemám již tolik pružnosti.

Jeník: Nachýlím-li větev, bude se nám kývat od úst k ústům. Nepotřebujeme se ani

hnout, ohryžeme jen bobule a necháme větev se opět vymrštit.

Arnošt: Sotvaže se člověk odhodlá, a hle, ochablá síla se opět hlásí.

Jeník: K tomu planoucí obloha - a večerní zvony - neslibuji si ani od budoucnosti už více.

Arnošt: Vidím se již často, jak budu ctihodným farářem - hodnou paňmaminku, bohatou knihovnu a úřady a hodnosti všeho druhu. Šest dní máš kdy přemýšlet a sedmého otevřeš ústa. Jdeš-li na procházku, líbají ti žáci a žačky ruku a přijdeš-li domů, kouří se z kávy, na stole je bábovka a zahradními dvířky přinášejí ti dívky jablka. - Můžeš si představití něco krásnějšího?

Jeník: Představuji si přivřená víčka, potvorené rty a turecké draperie. - Nevěřím v pathos. Hleď, naši staří protahovali před námi tváře, aby zakryli své hloupostí. Mezi sebou se však nazývají blbci právě tak jako my. Znam to. - Budu-li milionářem, postavím pánu bohu pomník. - Představ si budoucnost jako kaši s cukrem a skořicí. Jeden ji převrhne a brečí, druhý smíchá všecko dohromady a potí se s tím. Proč ne lízat pěkně shora? - Či myslíš, že by se to dalo naučit?

Arnošt: - Lízejme tedy!

Jeník: Co zůstane, sežerou slepice. - Já

jsem už vytáhl hlavu z nejedné smyčky ...
Arnošt: Lízejme tedy, Jeníku! - Proč se směješ?

Jeník: Už zase začínáš?

Arnošt: Někdo z nás musí přece začít.

Jeník: Budeme-li jednou po třiceti letech vzpomínat večera jako je dnešní, bude se nám to zdát nevýslovně krásné!

Arnošt: A jak přichází všechno teď zatím samo sebou!

Jeník: Proč tedy ne!

Arnošt: Je-li člověk náhodou sám - pak dokonce pláče!

Jeník: Nebuďme smutní! - (*Libá ho na ústa.*)

Arnošt (libá ho): Odešel jsem z domu s úmyslem, jen s tebou promluvit a zase se vrátit.

Jeník: Čekal jsem tě. - Cnost šatí ne právě zle, ale je třeba do ní imposantní figury.

Arnošt: Nám ještě hrká kolem všech údů. - Nebyl bych měl pokoje, kdybych tě nebyl našel. - Mám tě rád, Jeníku, jako jsem neměl rád žádné duše ...

Jeník: Nebuďme smutní! - Až na to budeme vzpomínat po třiceti letech, vysmějeme se snad tomu! - A teď je vše tak krásné! Hory planou; hrozny nám visí do úst a večerní větřík vane mazlivě kolem skal jako hravá kočička ...

OBRAZ SEDMÝ

Jasná noc listopadová. - V křovi a na stromech šustí suché listy. Rozervané mraky honí se pod měsícem. - Melchior přelézá zeď hřbitova.

Melchior (seskakuje dovnitř): Sem mne ta smečka stíhat nebude. - Zatím co budou prohledávat bordely, mohu vydechnout a říci si, co teď se mnou ...

Kabát na cáry, kapsy prázdné - před níkým nejsem jist. - Musím hledět, abych se během dne dostal lesem dál ...

Při skoku přes zeď povalil jsem kříž. - Kvítka by byla beztak ještě dnes zmrzla. - Země jest kolem dokola holá ...

V říši mrtvých! -

Vyléztí z vikýře nebylo tak těžké jako tato cesta! - Jen právě na to jsem nebyl připraven ...

Visím nad propastí - všechno se propadlo, zmizelo. - Ó kéž bych tam byl zůstal!

Proč ona k vůli mně! - Proč ne ten, kdo to zavínil! - Nevyzpytatelná prozřetelnosti! - Byl bych tloukl štěrk a hladověl ...!

Co mne tu ještě drží? - Zločin následuje za zločinem. Jsem odevzdán bahnu. Ani tolik síly už, abych skončil ...

Nebyl jsem špatný! - Nebyl jsem špatný!
- Nebyl jsem špatný! ...

- Tak pln závisti neputoval ještě žádný smrtelník po hrobech. - Eh - neměl bych

k tomu odvahy! - Ó kdyby mne zachvátilo šílenství - této noci ještě!
Musím hledat na druhé straně mezi posledními! - Vítr fičí na každý kámen v jiné tónině - zádumčivá symfonie! - Vetché věnce se přetrhávají a houpají se na svých dlouhých nitích kus za kusem kolem mramorových křížů - celý les to hastrošů! - Hastrošů na všech hrobech, jeden přišernější než druhý - nadouvají se až do výše domů, čerti před nimi vezmou do zaječích. - Zlatá písmena třpytí se tak studeně... Smutečná vrba sténá a přejíždí obrovitými prsty přes nápis...
Modlíci se andělíček - Deska -
Mrak vrhá dolů stín. - Jak to těžká a běduje! - Jako válečná výprava žene se to vzhůru od východu. - Ani hvězdy není na nebi -
Břečtan na hrobě? - Břečtan? - Dívka...

Zde v Pánu odpočívá
VENDLA BERGMANNOVA
narozena 5. května 1878
zemřela bledničkou 27. října 1892.
Blahoslavení čistého srdce...

A já jsem její vrah. - Já jsem její vrah!
Mně zbývá jen zoufalství. - Nesmím zde plakat. - Pryč odtud! - Pryč -
Mořic Stiefel (hlavu maje pod paží, skáče přes

hroby): Jen okamžik, Melchiore! Taková příležitost se tak hned nenajde. Ani netušíš, co všecko souvisí s tímto místem a hodinou...

Melchior: Odkud ty sem přicházíš?!

Mořic: Odtamtud - tamhle ode zdi. Překotil jsi můj kříž. Ležím u zdi. - Podej mi ruku, Melchiore...

Melchior: Ty nejsi Mořic Stiefel.

Mořic: Podej mi ruku. Jsem přesvědčen, že mi budeš děkovat. Tak lehce se ti to už neudá! Je to kromobyčejně šťastné setkání. - Schválně jsem si vyšel nahoru...

Melchior: Což nespíš?

Mořic: Není to, co jmenujeme spánkem. - Sedáme na věžích, na vysokých štítech střech - kde se nám zlíbí...

Melchior: Nenalézáte nikdy pokoje?

Mořic: Pro zábavu. - Oblétáme stromy v máji, osamělé kaple v lese. Vznášíme se nad schůzemí lidu, nad místy neštěstí, zahradami, slavnostními dvoranami. - V příbytcích krčíme se v komíně nebo za záclonami u postelí. - Podej mi ruku. - Nestýkáme se mezi sebou, ale vidíme a slyšíme vše, co se ve světě děje. Víme, že jest všecko hloupost, co lidé činí a oč se snaží, a smějeme se tomu.

Melchior: Co to pomůže?

Mořic: Co to potřebuje pomáhat? - Nic se nás nedotýká, dobré ani zlé. Trčíme

vysoko, vysoko nade vším pozemským - každý sám o sobě. Nestýkáme se spolu navzájem, protože nám to je nudné. Nikdo z nás nechová nic, čeho by mohl pozbyť. Jsme stejně nesmírně povzneseni nad žal jako nad jásoť. Jsme sami sebou spokojeni a toť vše! - Žijícími bezmezně pohrdáme, tak, že jich téměř ani nelitujeme. Rozveselují nás svým počínáním, poněvadž jakožto živoucí nejsou vskutku k politování. Usmíváme se jejich tragediím - každý sám pro sebe - a pozorujeme. - Podej mi ruku! Podáš-li mi ruku, padneš smíchem nad tím pocitem, s nímž mi ruku podáváš...

Melchior: Nehnuší se ti to?

Mořic: Jsme nad to povzneseni. Usmíváme se! - Byl jsem na svém pohřbu mezi truchlicími. Baval jsem se zcela dobře. To znamená být povznesen, Melchiore! Brečel jsem přeukrutně a odkradl jsem se ke zdi, abych se popadl za břicho smíchem. Naše nedostupná povznešenost je skutečně jediné hledisko, s něhož se ta všecka břečka dá strávit... I mně se prý smáli, dokud jsem se sám k nim nevyšvihl!

Melchior: - Nemám chuti, sám sobě se smát.

Mořic: ... Živoucí nejsou opravdu k politování! - Přiznávám se, že bych si toho nebyl též pomyslíl. A teď mi je nepochopitelné, jak může být někdo tak naivní. Teď prohlédám celý ten klam tak jasně, že ne-

zbývá ni mráčku. - Jak můžeš ještě váhat, Melchiore! Podej mi ruku! Než se naděješ, budeš stát nebetyčně vysoko nad sebou. - Tvůj život je hřích z opomenutí.

Melchior: - Dovedete zapomenout?

Mořic: Dovedeme všecko. Podej mi ruku! Dovedeme litovat mládí, že považuje svou rozcitlivělost za ideálnost a stáří, že mu ze stoické povznesenosti hrozí puknout srdce. Vidíme, jak se třese císař před odrhováčkami a lazaron před troubami posledního soudu. Ignorujeme masku komedianta a vidíme, jak si básník potají nasazuje tuto masku. Spatřujeme spokojeného v žebrákově a v lopotíci se a obtíženém kapitalistu. Pozorujeme zamilované a vidíme, jak se před sebou navzájem rdí, tušíce, že jsou podváděnými podvodníky. Vidíme, jak přivádějí rodiče děti na svět, aby k nim mohli zvolat: Jak jste šťastny, že máte takové rodiče! - a vidíme, jak děti pak jdou a činí totéž. Díváme se tiše, jak se nevinost v samotě souží se svými svízely lásky a jak pětiagrošová nevěstka čte Schillera... Vidíme, jak bůh i ďábel si navzájem dělají ostudu a chováme v sobě ničím nezviklatelné vědomí, že oba jsou opilí... Ten klid, ta spokojenost, Melchiore - ! Nepotřebuješ nežli podat mi jen malíček. - Vlasy ti zbělí nad sním, nežli se ti naskytne opět tak příznivý okamžik!

Melchior: Podám-li ti ruku, Mořici, děje se to jen proto, že sám sebou pohrdám. - Vidím se psancem. Co mi dodávalo odvahy, leží v hrobě. Ušlechtilých hnutí nepovažuji se už za důstojna - a nevidím nic, co by mohlo ještě zadržet mou zkázu. - Jsem sám sobě opovržení nejhodnějším tvorem v celém vesmíru ...

Mořic: Proč váháš ... ?

Zakuklený pán (*vystoupí, k Melchiorovi*): Vždyť se třeseš hladem. Nejsi vůbec schopen usuzovat. (*K Mořicovi.*) Jděte.

Melchior: Kdo jste ?

Zakuklený pán: To se již ukáže. - (*K Mořicovi.*) Zmizte! - Co tu máte co dělat! - Proč nemáte hlavu na pravém místě ?

Mořic: Zastřelil jsem se.

Zakuklený pán: Pak si zůstaňte tam, kam patříte. Pak jste odbyt! Neobtěžujte nás zde svým hrobovým puchem. Nepochopitelné - podívejte se jen na prsty. Fuj, ještě jednou! Už se to drolí.

Mořic: Neposílejte mne, pro boha, pryč ...

Melchior: Kdo jste, pane ??

Mořic: Neposílejte mne pryč! Prosím vás. Nechte mne zde ještě chvíli; nechci vám v ničem překážet. - - Dole je tak příšerně. *Zakuklený pán*: Proč se tedy tak chlubíte svou *povznešeností*?! - Víte přece, že je to humbug - kyselé hrozny! Proč *lžete* úmyslně, vy - mátoho! - - Bude-li to pro vás

tak cenným dobrodiním, pak si tu, pro mne, zůstaňte. Ale chraňte se někoho balamutit, milý příteli - a nestrkejte mi prosím do této záležitosti svůj umrlčí nos!

Melchior: Řeknete mi konečně, kdo jste, nebo ne?!

Zakuklený pán: Ne. - Navrhuji ti, abys mi důvěřoval. Především bych se postaral, abych tě vyvedl z nesnází.

Melchior: Jste - můj otec?!

Zakuklený pán: Nepoznal bys svého pana otce po hlase?

Melchior: Ne.

Zakuklený pán: - Tvůj pan otec hledá tou dobou útěchu v kypré náruči tvé matky. - Otevru ti svět. Tvá bezradnost v této chvíli vyplývá z tvé bídné situace. Ale vysměješ se jí, až budeš mít v sobě teplou večeři.

Melchior (*pro sebe*): To může být jen *ďábel*! - (*Hlasitě.*) Po tom, co jsem zavinil, nesejde na teplé večeři!

Zakuklený pán: Sejde na té večeři! - Tolik ti jen mohu říci, že by ta maličká byla znamenitě rodila. Byla vzorně rostlá. Podlehla toliko abortivním prostředkům matky Schmidtové. - - Zavedu tě mezi lidi. Poskytnu ti příležitost, abys rozšířil svůj obzor nejbáječným způsobem. Seznámím tě bez výjimky se vším, co skytá svět zajímavého.

Melchior: Kdo jste? Kdo jste? - Nemohu se svěřit člověku, jehož neznám.

Zakuklený pán: Nepoznáš mě, pokud se mi nesvěříš.

Melchior: Myslíte?

Zakuklený pán: Faktum! - Ostatně nezbývá ti nic jiného.

Melchior: Mohu každou chvíli podat ruku svému příteli zde.

Zakuklený pán: Tvůj přítel je šarlatán. Neusmívá se ten, kdo má ještě jediný haléř na hotovosti. Povznešený humorista je ten nejžalostnější, politování nejhodnější tvor pod sluncem!

Melchior: Humorista sem, humorista tam, řekněte mi, kdo vy jste, anebo podám ruku humoristovi!

Zakuklený pán: - Nuže?!

Mořic: Má pravdu, Melchiore. Naparoval jsem se. Nech ho, ať si tě vezme do práce, a hleď ho využít. Třebas že je zakuklen - on alespoň jest!

Melchior: Věříte v boha?

Zakuklený pán: Záleží na okolnostech.

Melchior: Dovedl byste mi říci, kdo vynalezl střelný prach?

Zakuklený pán: Berthold Schwarz - jinak řečený Konstantin Anklitzen - kolem roku 1330 františkánský mnich ve Freiburgu v Breisgavě.

Mořic: Co bych za to dal, kdyby se mu byl vynález nepovedl!

Zakuklený pán: Mlčte! Byl byste se oběsil!

Melchior: Jak soudíte o morálce?

Zakuklený pán: Chlapče - což jsem tvůj spolužák?!

Melchior: Víím už, co jste!!

Mořic: Nehádejte se! - Prosím, nehádejte se. Kam to vede! - Nač tu sedíme, dva živí a jeden mrtvý, v noci o druhé hodině zde pospolu na hřbitově, máme-li se hádat jako opilí kumpáni! - Bylo by mi potěšením, kdybych směl být přítomen jednání. - Chcete-li se hádat, vezmu hlavu pod paždí a půjdu.

Melchior: Jsi stále ještě ten starý bázlivec!

Zakuklený pán: Strašidlo nemá tak zcela nepravdu. Je třeba zachováti svou důstojnost. - Morálkou vyrozumívám reální produkt dvou imaginárních veličin. Imaginární veličiny jsou: *povinnost* a *vůle*. Produkt se nazývá morálka a nedá se ve své realitě popírat.

Mořic: Kdybyste mi to byl dříve řekl! - Moje morálka mne vehnala ve smrt. Z ohledu na své milé rodiče sáhl jsem po vražedné zbraní. *Cti otce svého a matku svou, abys dlouho žil byl*. Na mně se písmo fenomálně blamovalo.

Zakuklený pán: Neoddávejte se illusím, milý příteli! Vaši milí rodiče nebyli by právě tak z toho zemřeli jako vy. Rigorosně vzato, byli by zuřili a láteřili jenom ze zdravotní potřeby.

Melchior: Může být celkem pravda. - Mohu vám však s určitostí říci, pane, že kdybych byl před chvílí bez okolků podal Mořicovi ruku, měla by na tom vinu jediné moje morálka.

Zakuklený pán: Proto právě *nejsi* Mořicem!

Mořic: Nemyslím, že ten rozdíl je tak podstatný - při nejmenším ne tak rozhodný, abyste nebyl mohl potkatí také náhodou mne, velectěný *Neznámý*, když jsem tehdy klusal mezi vrbovím s pistolí v kapse.

Zakuklený pán: Což pak se na mne nepamatujete? Vždyť jste stál opravdu ještě v posledním okamžiku mezi *životem a smrtí*. - Ostatně, myslím, že není zde vhodné místo, aby byla prodlužována tak hlubokosáhlá debata.

Mořic: Dojista, počíná být chladno, pánové! - Oblekli mi sice můj nedělní šat, ale nemám košile ani podvlékaček.

Melchior: Žij blaze, milý Mořici. Kam mne tento člověk zavede, nevím. Ale je to člověk...

Mořic: Nechtěj mi to oplatit, Melchiore, že jsem se snažil tě sprovodit se světa! Bylo to ze staré náklonnosti. - Po všecky

časy chtěl bych pak už jen bédovat a naříkat, jen kdybych tě směl ještě jednou odtud doprovodit!

Zakuklený pán: Konec konců má každý svůj díl - vy uklidňující vědomí, že nemáte *nic* - ty svoji enervující pochybnost vůči *všemu*. - Žijte blaze.

Melchior: Žij blaze, Mořici! Přijmi můj srdečný dík za to, že jsi se mi ještě zjevil. Jak mnohý veselý nezkalený den jsme prožili spolu v těch čtrnácti letech! Slibuji ti, Mořici, nechť se stane cokoli, nechť se v příštích letech desetkrát změním, nechť to půjde se mnou nahoru či dolů, na tebe nezapomenu nikdy...

Mořic: Díky, díky, můj miláčku.

Melchior: ... a až budu jednou starým mužem se šedivými vlasy, pak mi budeš snad právě stát blíže, než všickni moji spolužijící.

Mořic: Děkuji ti. - Šťastnou cestu, pánové! - Nezdržujte se déle. Čeká vás život - - -

Zakuklený pán: Pojď, dítě! - (*Zavěsí se Melchiorovi do ramene a vzdaluje se s ním přes hroby*)

Mořic (sám): - A já teď tu sedím s hlavou pod paží. - Měsíc zakrývá svou tvář, zase se odhalí a nevypadá ani o vlas chytřejší. - - Tak se tedy vrátím na své místečko, postavím si zase svůj kříž, ježž mi ten zře-

štěnce tak bezohledně sešlapal, a až bude všecko v pořádku, položím se opět na záda, budu se zahřívat na hnilobě a budu se usmívat . . .

Hráno u nás poprvé ve Stavovském divadle 22. října 1922 za vedení režiséra Karla Dostala a ve scénické výpravě Vlastislava Hofmana. Provozovací právo tohoto překladu zadává *Centrum*, divadelní zastupitelství, spol. s r. o., Praha VII. Nad Rudolfovou školou 6. Tištěno jako rukopis. Opisování a rozepisování úloh se stfhá.

HRY FRANKA WEDEKINDA

Autorisované vydání

I.

PROCITNUTÍ JARA

(Frühlings Erwachen)

—

Přeložil F. V. Krejčí

Kresbu titulní a obálku navrhl

Vlastislav Hofman

Vytiskl

František Obzina ve Vyškově

na Moravě

Vydalo

Zátiší, Knihy srdce i ducha

B. M. Klíka

Praha II. Podskalské nábřeží 28

V březnu 1923